

LISTY
GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ
SPOLEČNOSTI V PRAZE

ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA

4. ŘADA

Sesni 2

Do nadcházejícího roku 1977 Vám přejeme všestrannou spokojenosť a hojně badatelských úspěchů.

Současně sdělujeme pro první čtvrtletí roku 1977 program náplně pondělních členských schůzek, které se začínají vždy v 16,30 hod. v místnostech naší Společnosti v Praze 5 - Smíchově, Holečkova 7, podle následujícího rozvrhu:

10. ledna	Doc. dr. Jaromír Spala: O přezdívkách české šlechty a o jméně Žižka.
24. ledna	Jindřich Homoláč: Ze své cesty v cizině o poznání genealogickém i jiném.
14. února	Dr. Alexandra Spiritová: Archivní fondy Státního ústředního archivu v Praze v Karmelitské ulici.
28. února	Volný diskusní večer.
14. března	Dr. Pokorný ČSAV - Česká příjmení.
28. března	Dr. Emil Veselý: Začátek rodopisu prvních tří českých meteorologů.

Výbor GH SP.

IDEOVÉ NÁMĚTY A ÚVAHY O GENEALOGII A HERALDICE

Bohumil Fremut

Poezie, tato alchymie slov, vyvolávající obrazové i hudební představy asociačními a personifikačními reflexy, je vnitřněmu čtenáři kouzelnou průvodkyní do království fantazie s jeho túnemi minulosti nebo s živým rytem přítomnosti či zázračnými zjeveními v iluzích budoucnosti.

Odedávna inspirovala známé i méně známé mistry verše také instrumentaci rodopisného a znakopisného obsahu. Svědčí o tom jejich básně, písničky i zpěvy, citáty, traktáty i pamflety a jiné projevy slovesné tvorby holdující rodovým tradicím a lásce k rodné zemi.

Známá grafická schémata rodokmenu jsou zjednodušením kdysi kresebně oblíbeného a barevně kolorovaného obrazu košatého stromu, ověnčeného erby šlechtického probanta, jeho manželky a erby jeho urozených předků. V některých zámeckých muzeích doplňují podobná a různě kombinovaná zobrazení rodokmenů inventář zachovaných památek na samostatných obrazech i ve výzdobě kaplí a rytířských síní. Pěkný rodokmen Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, rytíře rodem i duchem, zkušeného cestovatele a hystřeho pozorovatele cizích zemí, znalce klasických i živých evropských jazyků a literatur, vtipného kreslíře postřehu z cest, pěstitele věd a umění, vynikajícího šermíře, lovce a nepřekonatelného jezdce v běhu i skoku, také plavce a milovníka sportu, donedávna zdobil a snad ještě zdobí hradní síň na Pece. Svou obrazovou neokázalostí uniká zájmu i úctě návštěvníku k Harantově málo známé literární i hudebně-tvorbě duchovní i světské i k tragickému osudu tohoto renesančního vzdělance, který k svému erbu připojil poetické heslo: "Virtus ut sol micat." Jeho potomek, Kryštof Vilém Harant, r. 1680 jako císařský plukovník potřísnil heslo i erb svého děda krvavým potlačením rozsáhlého selského povstání nejen v mnoha českých krajích, ale i na panství bezdržickém, kolébce harantovského rodu. Takových osudových ironií znají dějiny více. Vnuk Kašpara Kaplíře ze Sulevic, Kašpar Zdeněk Kaplíř, ohlájený Vídňě r. 1683 před Turky odvrátil její dobytí a přispěl k ochraně dynastie, která jeho děda poslala r. 1621 bez milosti na popraviště.

V dějinách není málo erbu a rodokmenu, které nezářily vždy leskem cti a nezůstaly bez poskvrny. I u nás se štědře honorovala zrada za přeběhlství do tábora uchvatitelů a mocných v zemi. Zrádné proudy od dob Svatoplukových v bojích o moc neskončily za Přemyslovce na Moravském poli, ale provázely dál zájmy panstva i z nejpřednějších rodů. Za porušení příslibu glejtu Husovi se nestyděl ani nositel plejády titulů z boží milosti, císař římský, král uherský a český etc. Zradit víru, v níž byli vychováni, považovali někteří členové význačných rodů v dobách náboženských svářů za nutnou záležitost společenského významu a především - za výhodnou příležitost svého osobního prospěchu.

Eticíký pojem cti ztrácel svůj kdysi "rytířský" charakter u mnohých nositelů rodových znaku z "modré krve" vzešlých. Vyvolávání zlomyslných výtržností, často v krčmách a v mordýřských soubojích, přepadávání pokojných sousedů v jejich sídlech, kupců a dopravců zboží na cestách nebylo vzácností ani u některých šlechticů v časech uvolněných společenských rádu.

Střežit čest rodu připomíná již Dalimil: "Mnozí pověsti hledají, v tom moudře a slušně čini, ale že své země nedbají, tím svůj rod sprostenstvím vini. Neb kdyby se z ní které cti nadali, o své by knihu měli, z níž by svůj rod všechnen poznali, a odkud přišli, zvěděli." Komenský to rozšiřuje a v Labyrintu světa připomíná: "Poznání dějepisu je nejkrásnější vzdělání a takřka okem celého života."

Také Vilém Malovec Kosoř z Malovic na Maršovicích, dárce pozoruhodných svobod

a výsad témuž městečku, napomíná (r. 1576): "Praví písmo: Reministe, sedej každý na svém místě, nad jiného se nevýše, neb se to přičítá pýše." A Michal Malovec dodává: "Na ctnosti, ne na rodě si zakládej," z r. 1600 Jan Kollár jako by již nabádal k rodopisu ve své Slávy dceří: "Kdo cti národ, všechno si rád všíma, co mu národ v paměti uvodí, ves, kde muž se velký narodí, hrob, jenž drahé kosti v sobě třímá."

Stylizovaný symbol rodokmenu (*arbor genealogica*) je i znakem Genealogické a heraldické společnosti v Praze, protože rodokmen, byl, je až vždy bude předpokladem základní práce každého rodopisce. Dávno již odeznělo jeho kdysi výsadní jednoučelové poslání, původně snad ještě jen z obyčejového práva vyvěrající a zabezpečující tehdy nepříliš početné domácí stavovské obci privilegované postavení v zemi. Jak ta postupně pozbývala moc, stával se erb i rodokmen předmětem zbožňování a ještětou také "neurozených domácích a ještě více cizích karieristů a dobrodruhu z celé Evropy. Ti se žili buď válečným řemeslem, nebo kupčili vojenským zbožím, nebo peněžním úvěrem podporovali budoucího vítězi. Jiní reklamovali svoje zásluhy za nejrozmanitější služby a funkce u dvora či v jiných úřadech nebo u vrchností i na podřádných městech. Takových prosebníků o znak a predikát a obdarovaných šlechticův anebo alespoň erbem se vyskytovalo stále přibývající množství vedle cizí, do země přijímané šlechy s říšskými tituly, u nás původně neužívanými.

Na obranu domácích zvyků před přijímáním cizích řádu do země vystupovali některí čeští vlastenci i z církevního prostředí, jezuitskými školami již vychovaní. Vzpomeňme Balbína a jeho "Obrany jazyka českého", v níž politickými traktáty obvinil Martinice a jemu blízké odřidilce: "Rozkotals království staré... šlechta jsi potlačil, z měst královských nadělal městečka, z městeček vsi, že vsí chýše rozedrané, nichž bydlí lidé polonází, otrhaní, hladem téměř umoření..."

Svuj nesouhlas s udělováním císařského šlechtictví projevil přítel Balbínů i Tomáše Pešiny, světici pražský biskup Jan Hynek Dluhoveský, jehož české církevní spisy i kazatelskou činnost ne spravedlivě zlehčoval Jeník z Bratřic, ovšem již pohledem a měřítky 19. století a také svou letorou a známou zavilstí k celému jezuitskému řádu pro zádmerné zbožňování Panny Marie, jejímž obdivovatelem Dluhoveský byl a ježí kult jako patronky mě teřství stále připomínal. Dluhovský v závěti odkázel dědicům svého rodu světenský statek v Němcicích na Klatovsku. Založil fideikomisní stanovy s podmínkou, že dědici setrvají ve svém starobylém rytířském stavu a nepřijmou povýšení do stavu panského. Pro lidumilnost byl ohlíben u svých poddaných na Volynsku. Kdykoliv tam zavítal, přesvědčoval se osobně, není-li poddaným ubližováno. Správce panství jménem Fok byl z jeho příkazu potrestán pro tyranství a okrádání vesnického lidu, jemuž musel škodu nahradit, úřadu byl zbaven a z Volyně za doprovodu biřicu vyveden. Dluhoveský také povolil nově založené městské krémě přednostní právo šenku pro užitek obci Záru a Nespeř před právem pánské hospody, vnuťované sedlákům tehdejším hejtmanem (r. 1686!). Svou vinici na svahu pod kostelem sv. Apolináře v Praze s letohrádkem na Slupi věnoval na zřízení útluku pro vysloužilé kněze, který r. 1681 postavil, darem 10.000 zl. na jeho vydržování a knihovnu doplnil. Vybudoval k němu kapli P. Marie, na jejímž místě stojí v r. 1725 Kiliánem Ign. Dientzenhoferem vystavěný kostel P. Marie Bolestné, ve slohu vlašského baroka, založený hr. Valdštejnou, rozenou Černínovou. Na místě původního emeritního domu Dluhoveského, od r. 1783 užívaného za kasárna pro vojsko, pak zrušeného, stojí dnes nemocnice Na slupi. Balbín o Dluhoveském pojmenoval, že byl své přirozené vlasti pečlivý milovník a staročeských zvyků cititel.

Také Adam z Valdštejna, erbu lva, odmítl nabízený hrabecí titul, jinou větví toho rodu již užívaný. Valdštejnský znak doznal nejlepšího vylepšení až pro Albrechta, vévodu frýdlantského a knížete meklenburského.

Z dřívějšího zaměření rodokmenu na původ a jeho stáří vyvíjí se v moderní době zájem o zachycení a soustředění co nejširšího materiálu genetického z celých rodových generací tak, aby bylo co nejvíce podkladů pro komplexní zpracování a vědecké zkoumání vývojové zákonitosti celé společnosti z hledisek biologických, v medicíně, psychologii, eugenice, antropologii, v pohledech sociologických na právní a hospodářské závislosti, na vztahy v populaci a demografii, v etice, pedagogice aj. Genealogické souvislosti s původem, předky a příbuzenstvem i z matčiny strany podminují úplnost zkoumaných

dispozic sledovaného probanta a tím i její podíl na dědičných i výchovně usměrněných vlastnostech fyzických i psychických.

Novodobá práce v rodopise není přece soutěží jen o výběr významné sociální skupiny, vynikajícího jednotlivce nebo o nejstaršího předka. I když nepřestane být soukromou zálibou jednotlivců, bude vyžadovat další vývoj genealogie odborné ústřední řízení nejmodernějšími organizačními způsoby pomoci mechanizované evidenční techniky k zpracování dlečích, již známých nebo stále vyhledávaných dalších pramenů, k jejich shromažďování a uspořádání podle vědecky stanovených norem tak, aby výsledky naplnili spolehlivě připravenou informační základu pro genetický výzkum celé společnosti. Takové úkoly ovšem dnes nezvládne ani nejobětavější spolkové těleso. Pro to jsou výzkumná a rodopisné ústavy, odborně i hmotně dostatečně dotované. Takový ústav, o jehož zřízení před druhou světovou válkou se snažili některí členové zaniklé Rodopisné společnosti v Praze, zatím nemáme.

Dost genealogického i heraldického materiálu z nejrůznějších i vzácných pramenů je doma u jednotlivých badatelů. Po jejich odchodu ze života a pro vzájemnou neinformovanost o jejich práci ocitnoucí se pak na neznámých místech se třeba stejným nebo příbuzným tématem zabývá jiný badatel od začátku se zbytečnou časovou ztrátou, pokud vůbec naleze některé i cenné údaje neznámým předchůdcem již zjištěné. A tak se snadno stává, že pro nezájem pozůstatků nadobro zmizí i hodnotná badatelská práce ve sběru.

Seskupení těchto jen stručně dotčených minimálních požadavků, jejich zpracování zatím alespoň vhodnou indexní formou a také nové vydání dávno již rozebraných základních děl a příruček o heraldice a genealogii je naléhavou a již hodně zameškanou potřebou pro zaujetí mladého pokolení k vlastivědné práci.

Iluzorní rodokmeny některých dynastií idealizovaly svůj počátek z dob nejvzdálenějších s pohádkově vybájenými tradicemi. Teoreticky roste počet předků geometrickou řadou. Zpětnou úvahou, třeba do 30. generace přibližně před tisíci lety, by počet předků každého jednotlivce vzrostl na více než miliardu lidí, dle výpočtu:

$$2^{30} = 1,073,743,824.$$

Skutečnost je jiná a k vysvětlení stačí jednoduchý příklad každému známý. Předpokládejme, že probantovi rodiče byli bratrancem a sestřenicem (X_1 a Y_1). Pak ve vývodu v předcházející generaci byl dědeček ze strany otcovy X_2 , a babička ze strany matčiny Y_2 sourozenci. A tím již v zpětně další předchozí generaci by se tentýž předek ascendent vyskytl dvakrát, čili z teoretického počtu se "ztrácí" jeden předek. Tento zjev se častěji vyskytne v několikanásobné kombinaci ve vzdálenější generaci. Protože v předchozích generacích příbuzenskými sňatkami tento výpočet teoretických předků se stále redukuje, čím více se příbuzenský spojuje s předky vývodu dalších jednotlivců, nastává tak rozsáhlá "ztráta předků", která by v pomyslně nekonečně vzdálené generaci skončila primární dvojicí, tedy běžně představě v prvních prarodičů, Adama a Evy. V rozrodě je úbytek potomstva (descendantů) pochopitelnější přirozenou cestou pro předčasná i nepředpokládaná úmrť z jakýchkoliv příčin (epidemie, války, zhoubné nemoce, náhody ap. a také níčivé následky civilizačního rozvozu nynější doby). I když doslova nelze přijmout Malthusovu matematickou formulaci o populárním přelidnění světa, hromadí se nové problémy ostřlovací a zabezpečení výživy s překotně stoupající industrializací. Opačnou úvahou v němž časovém pojetí rozrod prvních prarodičů musí v jejich potomcích někde obsahovat i ony už nikdy jmenovitě neprokazatelné pradávné "rody knížecí". Dávné příbuzenství všech nekonečných stupňů minutních generací u lidí této planety není jen biblickou či básnickou tezí.

Vznik, vývoj i zánik šlechty (u některých národů se šlechtictví ještě stále zachovává), její význam jako jedno, u všech civilizací tak označované společenské třídy rodového původu v podmínkách své doby zustane skutečností in memoriam et litera scripta manet. Její historie není recept ani pranostika pro přítomnost či budoucnost, ale může být exemplum documentum pro pokusy o imitaci v jiné podobě. Proto OSN přijala v r. 1948 usnesení, že "všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojenství a práv".

V běžném chápání se šlechtictví ztotožňuje s feudalismem. Ne každý šlechtic byl hned nebo později feudálem, ale mnohý feudál nebyval vůbec šlechticem. Stal-li se jím, pak to

byla často nutnost společenská za zásluhu zcela jiné, než je vyžadoval prvotní rytířský řád, v němž se seskupovala první rodová šlechta pod svým erbovním znamením. To se přibývajícím rozrozením, přibuzenskými vztahy a společenským významem často měnilo, také vylepšovalo nebo i zastíhalo.

Volba znaku a jeho užívání jako znamení, např. na domě, na vězech, v pečeti ap., bývala záležitostí svobodnou a potřebnou pro určitá svědecství a nebyla výsadou pouze šlechty, i když uživatel takového znaku si z vlastní vule připojil ještě k svému jménu přídomek. Tím se šlechticem nestal. Dálo se to již v dobách předhusitských, když bohatí pražští a jiní měšťané koupí svobodných statku přesídlili do vsí, kde majetkem i životní úrovní třeba mnohonásobně předčeli zchudlou nižší šlechtu (rytířstvo). První uživatel určitého znaku měl však právo chránit si jeho zneužití někým jiným. Takoví feudálové bez šlechtictví mezi šlechtou žili a bývali od ní do stavu šlechtického i formálně na snemu přijímání (častěji až jejich potomci) se všemi právy a povinnostmi rytířského řádu, když městského stavu přestali užívat. Jiní dříve a ještě v 15. stol. si na panovníkově vyprosili erb jak symbol urozenosti tzv. erbovním listem s výslovným označením "erb neboližto zname ní vladyctví". Dle takového dokumentárního erbovního listu byli pak také do rytířského stavu přijati a většinou to byly obyvatelé ještě z domácích vrstev. V 16. stol. první starožitná šlechta považovala nově urozené erbovníky za podřadnější vrstvu své třídy a různými ustanoveními omezovala vstup do svých řad novým uchazečům, kterých stále přibývalo. Ti, kteří již byli, byť jen formálně, jako měšťané k šlechtictví přijati, anebo jejich potomci, se takovému snižování bránili, a i když někteří neměli ani erbovního listu, vyžadovali si císařské majestáty, potvrzující jim starožitnost, příp. i erbu a jejich poctivé zrození. Tak první starodávné šlechtické rody pánské a rytířské, jejichž "urozenost" povstala rodem narozením, a nikoliv majestátem (diplomem) a jejichž stavovskou existenci prokazují nesporné zápisu v nejstarších rukopisech, jsou jádrem původní národní šlechty. Její biologický zánik je nepravděpodobný, neporušená kontinuita s jejich dnešními, někde snad ještě žijícími potomky pro neúplnost dokladů (ztracených, zničených nebo ještě nalezených) je jen vzácně a výjimečně prokazatelná.

V nerovnorodém manželství šlechticů (mesaliance a morganatické snátky v panovnických dynastiích) buď zůstával manželom stupeň jejich původního rodového stavu, nebo později byl nižšímu udělen nobilitací vyšší stupeň s omezením nástupnických práv pro jejich potomstvo (arcikněž Ferdinand-Filipina Welserová, arcivévoda Frant. Ferdinand d'Este-hraběnka Žofie Chotková, pak vévodkyně z Hohenbergu, Edvard VIII., do r. 1937 král anglický, pak z milosti "jen" vévoda z Windsoru pro snatek s Američankou, rozvedenou paní Simpsonovou, aj.).

Z důvodu někdejší závislosti světské moci na moc i církevní vztahovala se dědičnost šlechtictví výhradně na manželské potomstvo. Protože nemanželské (ilegitimní) děti i z šlechty neměly "poctivé zrození", musely obětovat svůj krevní původ a často svůj a budoucích svých potomků neznámý osud zá jménem šlechtického zřízení podle toho, v jakém vzájemném společenském, majetkovém a citovém vztahu byli jejich rodiče, jejich smysl pro čest a rodičovskou odpovědnost. V nejhorším případě mnohý takový potomek i slavného rodu se "ztratil" pod jiným, osvojeným (adoptivním) nebo i příčeným jménem a svoje rodiče ani nepoznal. Z důvodu rodinných a společenských se přirozené rodičovství nemá nželských šlechtických dětí tajilo (někde se neutajilo) nebo se jinou formou zastíralo. Někdy se pozdějším snatkem zveřejnilo nebo se maskovalo vlastní, popř. cizí adopci. Společenské a majetkové postavení takového potomka záviselo na postavení, vlivu a bohatství vlastních či nevlastních rodičů. Jsou známé i případy povýšení ilegitimních potomků nejen do šlechtictví, ale i do vysokých hodností státních i církevních.

Již zemská zřízení (z r. 1549 i další) stanovila, že děti zrozené z nemanželského poměru, stavovskými osobami přiznaného, jsou "pobočné" (levoboční) a při dosažení své zletilosti zůstávají ve stavu svobodném. Potomci šlechtice zrození z neprovdané matky, i nižšího stavu, měli právo stát se manželskými na základě "legitimace" vystavené z císařského, královského nebo církevního pověření buď panovníkem, papežem nebo významnými, k tomu zplnomocněnými osobami, tzv. palatiny. Palatinové měli táz právo udílet erby, ale také individuální i dědičné šlechtictví podle rozsahu svého oprávnění (palatinate s větší nebo s menší komitivou). Palatinátem bývaly pověřovány osoby tyzické i právnické z řad vysoké šlechty, některé církevní hodnostáři, církevní kongregace, vysoké

školy, někteří císaři a králové. notáři ap.

Žádosti o legitimace, erby a šlechtictví podléhaly poplatkům a stanoveným taxám, což přispívalo stále víc k prodejnosti nobilitací. Toho využívali i podnikaví jednotlivci a jejich agenti nabízeli za tučné odměny líbivé diplomy s vymyšlenými erby a s přídomky komukoliv na uveřejnované inzeráty. Dostal-li se takový diplom v pozůstalosti k pozdější generaci, zůstal stále ukázkovým bezcenným papírem pro pýchu majitele, kterého k ničemu neoprávnoval.

Vylepšování starého šlechtictví Království Českého povyšováním do stupňů císařské šlechty s udělováním říšských titulů a s polepšováním znaků patřilo již k narušování státoprávního národního vývoje, směřujícího k užšímu připoutání staré české šlechty k trůnu mocnáře. Bylo spjato s vydáváním diplomů (majestátů) na šlechtictví i "neurozeným" domácím i cizím, přistěhovalým obyvatelům do země. Nastala éra nobilitací a nástup "erbovní novštítné" šlechty a také začátek úpadku starožitného šlechtictví, neboť diplom se stal papírovým vyznamenáním, často i darem z milosti, a administrativní záležitosti města někdejšího slavnostního obřadu (pasování) na shromáždění pánů a rytířů (vyhlášením na sněmu).

Původní česká šlechta byla stejnorodá. Na stav panský a rytířský (vladycký, zeman-ský) se rozštěpila odloučením rodin a vytvořením nových rodových větví prvotního společenského kmene. Když feudální zdroj jejího bohatství již nestačil náročnějším požadavkům vysoké šlechty, vylepšovala si ho a mnohdy zcela nahradila dvorskou službou a z ní stále vzrůstajícími příjmy.

Vzorem nejvyšší panské úrovně stal se v 18. stol. versailleský dvůr Ludvíka XIV. ("Stát jsem já") se vší vrcholnou nádherou společenské reprezentace i s její výstředností, přisuzované původně prosté, mladé, ale krásné pařížské dívce Antoinette Jeanne Poissonové, která záhy jako králova milostnice stala se markýzou de Pompadour, pak vévodkyní (r. 1752), jejíž diplomatickou přízeň se ucházely i evropské dvory přes její pověstnou lehkomyšlnost ("Po nás potopa"). Milostnice císaře Rudolfa II., krásná dcera ze staré šlechtické rodiny Jakuba Strada, správce císařských sbírek, dona Marie Catarina, byla matkou 6 císařových dětí. Bylo o ně postarano jednak provdáním, jednak zaopatřením v klášterech, s predikátem "de Austria". V r. 1610 byly legitimovány děti Jiřího Lehomského z Malovic, v r. 1614 děti Jana ml. z Říčan, ale dvěma dětem Ferdinandu a Welserové odepřel je ich císařský děd titul, znak i právo dědičké, ač r. 1576 bylo jejich rodičům papežem přiznáno právo manželské. Ani syn rakouského císaře, korunní princ Rudolf, nectil příliš vysokou noblesu svého šlechtictví. Tajným nerovnným snatkem s Marií Antonií Toskánskou porušil čest dynastie, nenapravil ji ani potom nepodařeným manželstvím se Štěpánkou, dcerou Leopolda, krále belgického, a potupil ji poměrem k baronese Wetslerové tragédii v Mayerlingu (r. 1889). Jeho legitimní dcera Alžběta, provdaná za knížete Ottu Windischgrätze, po první světové válce již rozvedená, vstoupila do sociálnědemokratické strany ve Vídni, kde jeden její syn byl šóférarem a druhý dělníkem. Osobnímu služovi císaře Františku Josefu I., ač prostého občanského původu, bylo uděleno mnoho rytířských řádů, královských medailí a záslužných křížů různých evropských zemí.

Oсуд někdy velmi krutě postihl provinilce nejen z poddaných vrstev, ale i z řad šlechty. Nejen historie a kroniky zachovaly takové události, ale i básníci a spisovatelé je zdrámatizovali. Za všechny vzpomenme V. Hálka a J. Hilberta (Záviš z Falkenštejna) a Al. Jiráska (Psohlavci). Náš svazek s Habsburky byl pro země České koruny od počátku jejich nastoupení až do zániku jejich vlády dějištem častých, pro nás neštastných odbojů. Hned v r. 1547 porušil zakladatel rakouského impéria Ferdinand I. česká zemská práva, obohatil se pokutami a konfiskacemi majetku šlechty i měst s odstrašující katovou předehrou na hradčanském náměstí k tzv. bartolomějskému krvavému sněmu, v němž císař byl proti platným zemským ustanovením v jediné své osobě současně žalobcem i soudcem. Proto právem Sixta z Ottersdorfu zaznamenal, že by na náhrobku čtyř obětí habsburské zvýle měl být nápis: "Popraven spočívá zde, Jenž svobodu vlasti chtěl hájit, duch jeho v nebesích je, tělo pod náhrobkem tímto. Císaře zběsilá zloba jej vydala katovu meči, Čechové, vězte, že padl, hájiv svobodu vaši." To platilo dvěma příslušníkům české šlechty (Václav Pětipeský z Krásného Dvora a Bernart Barchanec z Baršova) a dvěma měšťanům (Jakub Fikar z Vratu, král. rychtář a primas Staré-

ho Města pražského, a Hynék Krabice z Weitmile, místopisář Král. Českého). Vnuk Ferdinanda I. předěl svého děda v r. 1621 krutostí mimořádného rozsahu i dosahu.

Ozebrazení stavu v 17. stol., k němuž Balbín jako současný poznamenal, jak potomek Švamberku, jednoho z nejbohatších českých rodů, žil v Praze z almužen, a jak T. Bilek v "Dějinách konfiskací" dokázal, zchudnutí celé země a zase naproti tomu bohatnutí přísluhovače císařského dvora zprvu na úkor odsezených a emigrantu, pak na úkor selského stavu, spolu s novým státoprávním zřízením jsou svědecitvím o převáření celé společnosti.

Tak v běhu dějin mnohá původní jména domácích šlechtických rodů zanikala. Zčásti vymřením jejich nositelů doma i v cizině (emigrantů), zčásti přijetím jiného jména v novém společenském prostředí (vzestupného nebo i sestupného). Původními jevy takových změn byly podmínky hospodářské i rodinné, s tím pak spojené problémy i národnostní (přenárodnění), většinou právní a existenční. Zchudlý šlechtic bez majetku, nemaje na nejpotřebnější reprezentaci, aby se ubránil posměchu, raději svého označení (přídomku i znaku) na veřejnosti neužíval. Nemaje pro své dcery věna, provdal je i za sedláka či chalupníka, jemuž takový snatek byl ctí. Někdy se mu tchánovo přijmení zprvu stalo přezdívou, která po ustálení jmen zustala jeho potomkům trvalým příjmením. Takové případy často sváděly na falešnou stopu o původu. Po 30leté válce nacházíme dost drobné, i staré šlechty na svobodných dvorech velmi zpustožených.

Na takovém majetečku, berněmi stále zužovaném a panským vrchnostem překážecím, měl jeho držitel vystavovat na odtu svoje šlechtictví? Komu? Jen jeho kmotrovství při křtech měšťanských nebo selských dětí bylo vitanou a rodiči často dožadovanou službou, aby se v matřičním zápisu zvěstovalo budoucím přátelství s "Jeho Milosti vysoce urozeným p. p. X z Y", jemuž třeba někdy i taková pocta lichotila a byla pro něho bez výloh.

Na nevýnosných svobodných dvorech, ať vklíněných do panských dominí nebo v sousedství selských gruntů ležících, šlechtictví nikdy nezdámoňelo. Ani v potomech, kteří v ojedinělých případech se na nich ještě dve až tři generace udrželi jako svobodníci pod problematickou ochranou fiskálního úřadu, aby na to zmizeli v selském prostředí jako poddaní.

Genealogie i heraldika nás provázejí nejen poezíí o životě i zániku staré šlechty, ale i obdivuhodnou epopejí o zrodu či prerodu šlechty nové, již bez bojového hrdinství statečných rytířských ému, ale zato s vynikajícím smyslem pro noblesu životního stylu. Odchází šlechta rodem - nastupuje aristokracie duchem. Staré tvrze a dvory se rozpadají - rostou paláce a honosné zámky, některé hrady se renovují. Starodávné zvyky a mateřská řeč přesídlily do chalup, cizím jazykem a vznešeným mravem šlechti se vyvolená i povolaná nová společnost. Její bohatství ji dovoluje posilit svůj rozhled širokým vzděláním na domácích i jiných evropských vysokých školách a přispět ke kulturnímu, hospodářskému i politickému rozmachu své země a také vybudovat klasicistické domény obdivu dnešních poutníků po krásách naší vlasti. Jsou to vzácné hmotné poklady již mrtvého umění našich i cizích mistrů všech oborů a duchovní tvorba literárního, hudebního a divadelního zaměření s cennými sbírkami a mnohými pamětnostmi věku.

Bylo by nespravedlivé takové zásluhy nepřiznat té části šlechty, která až již ceského nebo cizih o původu vyvola la v době ponížení národa vlnu zemského vlasteneckví, tehdy ještě bez češtiny, a vytvořila první nánoš českého patriotismu. Tím se odřidila i cizorodá šlechta čitě nechitě stala podněcovatelem-kulturního a národního obrození, přejímala pokrokové způsoby myšlení (Rousseau, Voltaire) a přizpůsobovala je domácímu prostředí. Skupiny aristokracie soustředěně kolem Sternberka, Kinského, Nostice aj. za pomoci přátele z kruhu Dobrovského založily Učenou společnost nauk, divadlo, Národní muzeum, muzejní časopisy, Vlastenecký hospodářský společnost, Ěstav polytechnický, spolky pro povznesení hudby, Hudební konzervatoř. Spolek vlasteneckých přát umění s akademii atd. a zahájily v druhé pol. 19. stol. politický boj za státoprávní postavení země.

Nepřisuzujeme předeslaným úvahám velebení šlechtického zřízení a jeho zásluh proto, abychom přehliželi význam obecného lidu. I ten měl účast na všech dejších své doby, převážně však nejdříve jen pasivní. Aktivně byl jen tenhle kromadným subjektem.

Individuálně zasáhl do historického dění jen ojediněle. Atributy své individuality k ničemu nepotřeboval, ani jich neměl, nikdo je od něho nevyžadoval a tím méně jich uchovával. Dlouho byl jen anonymním článkem genealogie a heraldiky své třídy. Vystupoval jen masově, většinou na slavnostech inspirovaných církví a vrchností, pak i v zastu pitelských sdružení s jejich obecním nebo cechovním znakem. A jen výjimečně zachovala historie jeho jméno, obyčejně v některé souvislosti s význačným proviněním. Proto jeho individuální genealogická kontinuita počíná většinou až s počátkem zachovaných matrik (17. stol.). Necht to zatím postačí na vysvětlenou ke konfrontaci šlechtického a občanského rodopisu i jejich heraldiky. Tomuto se teprve nynějsím společenským zřízením s jeho modernním vědeckými podmínkami otevírá nové pole působnosti v prospěch celé společnosti.

Chápeme-li genealogii a heraldiku vývojově, tak jak ji doba a podmínky měnily strukturu společnosti, zůstávají jejich symptomy, jméno s příslušností i znak stálým jejich průvodcem, i když se v jiném významu slova přetvářejí. Dnešní občanské oslovení "pan" kdysi náleželo nejvyššímu panstvu. Bylo to podstatné slovo obsáhlého titulu vyšší šlechty, k němuž se pojila další označení hodnosti, řádu ap. I heraldické znamení se vývojově přizpůsobilo s větším nebo menším zdarem v souhlasu se vzestupem nebo úpadkem výtvarného projevu té které doby.

Nejstarší znaky svou jednoduchostí, prostou barvitostí, tvarem a dělením štítu i přirozenými figurami patří k nejvzácnějším. Vzrůst moci, bohatství, nadřazenosti, povýšenosti a okázalosti ovlivňovaly i výtvarný projev vůbec a také heraldiku. Uchazečů o erb přibývalo a ještě více požadavků na dekorativní honosnost znaku. Zdobení, dělení, barevnost, tvar a náplň štítu nepřirozenými i nadpřirozenými a přestylizovanými figurami ve větším počtu, někdy také s emblémy (iniciálky jména, hesla ap.), dále i s několika příběcemi se zavěšenýma medailemi, nad tím s honosnými korunami, od nich s bohatě vlastícími a točenými přikryvadly po obou stranách štítu (fafrnoch) a stejným počtem klenotů, popř. ještě s přikomponovanými strážci znaku (štítonoši) a znakovými pláště (jen u knížat) vytvořily v úpadkovém období heraldiky až fantasticky přebujelou monumentálnitou urážející výtvarný cit. Vyskytuje se i štíty s figurami na krajinářském pozadí.

K nejstarším figurním oznamením v naší heraldice naleží orlice, kterou Dalimil příručky Vlastislavicem ve vypravování o jejich původu, a uzavírá: ..."ti se po krásném štítu znají. Nosi v zlatě dvoji orlicovou orlici knížete Vlastislava potomci".

Orel jako vládce výšek a širokého obzoru byl symbolem císařství (impéria). Lev, zosobňující sílu a statečnost, symbolem královské moci. Ve znacích našich nejstarších šlechtických rodů byla oblíbena orlice po vzoru z doby knížecí. Lev v erbech šlechty se vyskytoval většinou až vylepšením znaku, když už předtím ve své přirozené figuře (s jediným ocasem) stal se po orlici zemským znakem snad již v době Vladislava II., kolem r. 1158 a byl vylepšen za Přemysla I., v podobě dvouocasého bílého korunovaného lva v červeném poli jako potomní a od r. 1212 (Zlatá bula sicilská) tradičně český znak. Dalimil k tomu připomíná: ..."počal císař Ota Přemysla milovati, kázel mu se korunovati. Na hřívování císař knížeti roušku uvázel a Otakar, totiž Otě mil, mu říkati kázel. Druhým ocasem obdařil lva bílého, Budysinem a Zhorelcem rozšířil zemi jeho..."

Dvouocasý korunovaný lev, dlouho pokládaný za ojedinělý výsadní symbol Českého království, brzy vyzdobil jak štíty, tak klenoty erbů nejen šlechty, ale i měšťanů, jež hz původ z předků poddaných předtím k některé vrchnosti není neznám. Takový erb si vyprosil Jan st. Pachta z Rájova r. 1628, pocházející z Horšova Týna z poddanské rodiny. Ač za českého povstání protestant, horlivě osvědčil věrnost císaři a teprve před smrtí přijal katolickou víru. Jeho diplom patří mezi poslední ještě česky zapsané ve stavovských deskách. Potomkům zabezpečil příležitos k dalšímu společenskému a majetkovému rustu. Jeho vnuk Daniel, již "von Rayhosen", získal r. 1652 říšské šlechtictví, r. 1654 rytířský stav starožitných rodů v Králov. českém. Danielovi synové povýšeni do stavu panského r. 1701, jeho vnuci do stavu říšských hrabat i s některými svými příbuznými.

Proslulým pobělohorským zbohatlíkům a horlivým protireformačním výtečníkům Michnum z Vacínova byl několikrát polepšován znak až do panského stavu, kdy měli na štítu,

pokosem rozděleném, korunovaného dvouocasého lva a korunovanou orlicí, Táž s iniciálkou F na prsou zdobila také klenot.

Představa o zápase lva s orlem pronikla do vědomí domácího lidu jako odvěký boj za suverenitu země proti nepříteli, již za prvního odboje českých stavů v r. 1547 proti Habsburkům jevila se nálada Pražanu písni, v níž se podle Sixta z Ottendorfu povzbuzoval český lev: ..."Lásku orla teprv poznáš, když mu své tělo chráti dás... Lve, země sluší na tebe, orel měj místo na dřevě, lve, na zemi je tvá vnada, orel nech v pověří hledá... Ó lve, zved pysky nahoru, byť bylo orlu na zdor... " V Dačického Pamětech se dočteme, jak prý Ferdinand I. uvažoval o ponížení českého znaku zobrazeném zamřížovaného lva. Později se lev stal oblíbenou znakovou figurou; velmi často v pobělohorské době, nejen v erbech šlechty a měšťanů, a zdobí ještě dnes již běžně známé znaky měst, cechů, korporací, jejich prapory i obrazné motivy na nejrozmanitějších výtvarných projevech a v různém materiálu.

Také přenášení motivů z numismatiky a faleristiky do heraldiky za času stále se rozvíjejících nobilitací inspirovaných městskou povýšeností urychlovalo její výtvarný úpadek. Lze to sledovat v diplomech již od josefské a tereziánské éry. Přispívaly k národnímu odcizování, germanizování českých příjmení i českého místopisu. Byly už jen německé. Není známo, že by český uchazeč obdarovaný šlechtictvím vrátil německý diplom nebo se dožadoval českého originálu. Takový rekurs v vráceném německé listiny královské kanceláři doznal milost dvora jen u stézovatele dost vzdenelého a dost mocného, jakým byl ještě r. 1603 Petr Vok z Rožemberka. Nejen vymýšlení nových erbů, ale také tvorění nových predikátů zpestřilo uchazeče v rodokmenu po německém vzoru přímo z občanského příjmení prostou přeložkou "von" nebo s příponou -bach, -burg, -feld, -thal, -wald ap. Několik příkladů takových nobilitací:

z r. 1721 : bratří Michal Václav a Rafael Václav Bláhové - "von Blaha".

1727 : Jan Václav Felix Březina - "von Birkenwald"

1733 : Václav Ignác Richter - "von Richtersburg"

1746 : primátor Starého Města pražského Jan Václav Vejvoda - "von Strohmberg" radní Jan Šašek - "Johann Schassek von Mesihursch" (tj. Mezihorí)

1750 : Ant. Jos. Mašek - "Massek von Massburg"

1763 : Jan Petr Votápek - "von Ritterwald"

1767 : Václav Švanda, sládek a měšťák v Praze - "von Zemschitz" (tj. Semice) Frant. Sales Levinský, Dr. jur. a zemský prokurátor - "von Levin" erbu lva (jednoocasého a polovičního orla ve čtvrceném štítu siřídavé).

Honornejší bylo zduraznění diplomu výslovným označením "šlechtic" s dvoj- i více-násobným přídomkem, např. z r. 1769 : Frantz Wilhelm Nagel Dr. jur. - "Edler von Nagel und Königshoffen".

Další požadavky na titul a výzdobu znaku a na vyšší stupeň šlechtictví se prezentují mnoha doplnky až do impozantního rozsahu (Frant. hrabě Špork - 5 helmu s korunami aj.), jak je známe v některých rodů domácích (Rožberkové, Slavatové aj.), ale hlavně u cizích, do země přijatých (Rohanové, Thurn-Taxisové, Trautmannsdorfové, Schwarzenbergové aj.). Českou heraldiku doprovází nevhodně, až trapně erb u nás již zaniklého rodu hrabat Millesimo-Caretto, italského původu, z pobělohorských konfiskací v Čechách zakoupeného. Jejich znakem byl dvouhlavý říšský orel, nad nímž se vznáší habsburská koruna. Pravý dráp rozkročeného orla leží na běžícím korunovaném lvu táhnoucím kolovou káru a na ní stojí levá noha orla. Ten pak nese na prsou millesimovský štít s kosými pruhy a královskou korunou. Jiní a níjak významní povýšenci se také zdobili i znakem s dvouocasým levem F. W. Nagel,

z r. 1744 bratří Arnošt a Jan Schutzwertové "von Schutzwert" aj.).

Tím však neochably vřelé city k znaku země. Vyjadřuje je Haylíčkuv popěvok: "Však se Frankfurt lekne a čepičku smekne, až český lev zježí vousy a ocasem sekne." To už Josef Mánes maloval českého lva na svatozáclavský prapor národní gardy v Hradci Králové s heslem "Síla svorná - nerozložná" a v duchu refrénu "Moje barva červená a bílá, dědictví mé poctivost a síla" zrodila se národní barva česká nejen na vlajkách, ale i v srdečích prostého lidu.

V očích lidu je červená barva znamením krve udržující život, jeho vznik i rozkvět, ale také krve prolité, bojující o ohrožený život při nebezpečí jeho zániku. Barva bílá

je znamením čistoty, cti a míru. V souladu s modrou barvou ušlechtilosti tvoří jejich barevné seskupení symbol žádoucích občanských vlastností i v naší státní vlajce.

Ve své podstatě se poslání znaku i rodokmenu nemění. Poutají stále příslušníky určité společenské skupiny nejen ve smyslu sociálním, ale také v konání pracovním, kulturním, duchovním ap. Jsou stále symbolem suverenity, moci, práva, majetku i existence svého subjektu jako svědkové minulé i přítomné doby, přizpůsobený podmínkám nového životního prostředí. Změnila a mění se jejich materiálová a výtvarná forma spolu s narustajícími a hromadícími se problémy komplikujícími životní dění. Prukaz rodového původu byl kdysi jen výsadou privilegovaných jedinců (erb, diplom, legitymacie nebo jiné listiny) - dnes občanský průkaz je zákonitě povinným svědectvím totožnosti každého občana. Otisk dnešního úředního razítka stvrzuje právní platnost dřívější pečeti, užívané dosud jen v aktech vysoké mezinárodní důležitosti.

Nezanikly ani řády a vyznamenání. Řády v minulosti dekorovaly své nositele za příslušností k určitému výsadnímu stavu, privilegované skupině světské nebo duchovní cí i k vojenské organizaci. Jako projev nejvyšší pocty je udílen panovníkem nebo jiným představitelem řádu. Vzácné byly řády: anglický Podvazkový, francouzský sv. Ludvíka, burgundský Zlatého rouna, ruský sv. Vladimíra, rakouský Marie Terezie a jiné další. Původně čestné řády se značně rozšířily jako vyznamenání za vojenské činy ve válce, později za zásluhy mezinárodní i vnitřní povahy politické, vědecké, umělecké aj. S udělením některých řádu byly spojeny různé výsady, privilegia i odměny (důchody, ceny nebo některé přednostní nároky). Války přispěly k jejich rozšíření vojenští vysloužilci je uchovávali v podobě medailí. Téměř již naleží více charakter pamětní stejně jako jubilejním mincím a medailím.

V posledním roce první světové války vznikl náš první vojenský řád "na paměť bojujícího československého vojska za svobodu a rovnoprávnost všech národů" s portrétem Jana Žižky z Trocnova. Sě zrušením šlechtictví ("výsad rodů") zákonem č. 61 z r. 1918 byly zrušeny i řády; ale již r. 1920 byl založen Řád bílého lva.

Další vývoj nahradil staré novým. Dnešním řádům, vyznamenáním, medailím, titulům a čestným uznáním vtiskl charakter socialistické epochy bohatou škálu odstínu revolučního, budovatelského a pracovního úsilí. V poslední době mají zvláště silný ohlas: Řád Slovenského národního povstání, Řád republiky, Řád Klementa Gottwalda jako nejvyšší československé vyznamenání, Řád práce, 25. února, Vlastenecké války, Vítězného února, rudé záštavy, čestný titul hrdina socialistické práce s právem nosit Zlatou hvězdu hrdiny socialistické práce, Zásluhu o výstavbu, Cena Ant. Zápotockého za uměleckou a kulturně výchovnou činnost, zlatá medaile Za socialistickou výstavbu, pamětní medaile k 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou a různé jiné příležitostné medaile udílené socialistickými organizacemi (např. medaile k 100. výročí narození S. K. Neumanny), také čestná uznání, vyznamenání a tituly (vzorný nebo zasloužilý pracovník, učitel, zdravotník ap.) nebo odměny, popř. s právem na zvýšenou požitku z platu, duchodu ap. V dekorativním provedení nynějších řádu popř. medailí převládají motivy socialistické doby místo dřívějších křížů a státních znaků.

Nositelé našich nových řádu a vyznamenání vstupují do historie za zásluhy o budování nového společenského života jako jedinci i kolektivy dělníků, rolníků a inteligence a jako průkopníci nového pojatého šlechtictví práce po přežilé aristokracii ducha a rodu. Takový už je zákon vývoje lidské společnosti.

Pokud se před koncem 19. stol. již méně věřilo na věčnou platnost starých forem a poznání, vznikal chaos také v umění nešetrnou kombinací zdobných tvarů z antiky, gotiky, renesance i baroka. Dekorativní naturalismus, přeplácán různými slohovými prvky, kuponím materiálu a hromaděním věcí, vyvolal počátkem 20. stol. odpor ke všemu (dekadencii) a hledalo se východisko v účelnosti odstraněním všech monumentalních ozdob s užitím nejjednodušších forem (od secese před kubismus a purismus k dnešní moderně, propagované architekturě Švýcarem francouzského původu Le Corbusierem). Právnačené je i tempo střídání výtvarných slohů, které v souhlase s přijatými názory společnosti je také ohrazuje kultury národu a způsobu jejich žití. Pomineme-li nejdolší období starověkých slohů s jejimi typickými rozdíly, jaké byly u Egypťanů, Ba-

bylónanu, Peršanu, Řeku, Římanu, trvajícími v úhrnu téměř pět tisíciletí, pak nastupující sloh křesťanských katakomb, kaplí i bazilik, i když zdobený primitivními malbami a mozaikami, byl zpočátku úpadkový (první křesťané byli prostí lidé bez školených umělců). Rozvinul se až v Byzanci (sloh byzantský) a trval asi od 6. do 10. století. Jeho velkolepým reprezentantem je chrám Aja Sophia v Caříbradě. Románský sloh se vyvinul ze slohu římského a starokřesťanského a z Itálie se rozšířoval Francií a Německem od 10. do 13. století, do zemí západního křesťanství. U nás zastupuje románskou tvorbou rotundy sv. Kříže v Praze 1, sv. Martina na Vyšehradě, bazilika sv. Jiří na Hradčanech aj. Doba gotiky v našich zemích, trvající asi 250 let, počíná ve Francii již ve 12. století (*Notre Dame*), uplatňuje se v Německu (Kolín n. R.), v Itálii se ne-rozvíjí, v Anglii se redukuje (styl tudorský). U nás vrcholí v době Karla IV., ve stavbách chrámových (svatovítská katedrála), též hradech (Karlštejn) se závěrečnou epo-chou vladislavské doby (Vladislavský sál na Pražském hradě). Doba trvání pokračujících slohů byla stále kratší. U renesance se odhaduje na 150, u baroka až na 100, v roce 50. empír 25 let.

Moderní způsob života stále živelnější nahrazuje zanikající názory konzervativního individualismu kolektivním pojetím celé společnosti. Individuální památníky, náhrobky, epitafní desky, monumentální sochy, plastiky, reliéfy, rytiny ap., doplnují genealogii i heraldiku ve výtvarném slohu své doby. Více proto se uchovávají než pro slávu jedince, která již pominula a zůstala jen v zajetí historie.

Stále ještě postrádáme v heraldice i v jejím genealogickém zpracování dnešní úroveň vyhovující moderní reprodukce a úplnější paměti mnohých, v detailech již zanikajících, výtvarně i historicky vzácných pozůstatostí z kamene, dřeva i kovu, jak je vidíme (někde již obnovené) na stěnách, na podlažích, v kryptách, na pilších nebo v průčelích chrámu, klášteru, hradu a paláců i na jiných objektech našeho obdivu, nevyjímaje vyobrazení i popisy mincovní a medailérské tvorby a reliéfy i na jiných užitkových předmětech. Jediný příklad za všechny: Tolik navštěvovaný chrám sv. Váta v Praze nemá soustavný a souborný popis s reprodukcemi svých heraldických památek. Návštěvník bloudí očima po reliéfech a plastikách; malbách a jiných detailech a postrádá údaje o jejich osudu a poslání a ne najde je ani v jinak záslužných starých vydáních (Pöhlaha, Eckert aj.). A tak je tomu i na ostatních místech naší země. Vzácné a na svou dobu vynikající obsáhlé Sedláčkovy Hrady a zámky, jakož i soupis památek různých autorů náleží reproducemi i obsahem minulosti a čekají také, jako všechno kolem nás, svoji obnovu a doplnění dalšími poznatkami. To platí i o atlasech znaku, mincí, pečeti. Drob-ným příspěvkem k nástupu takové obnovy, zatím s dějepisným zaměřením pro mládež, byla r. 1974 vydaná knížka "České erby" v edici Albatros. Ze o takovou tématiku je pozoruhodný zájem, svědčí okamžité rozebraní všechn 32 000 výtisku prvního vydání. Druhé vydání by si zasloužilo rozšíření o větší počet erbů staré české šlechty a vyjmu-tí Václava Přetipeského (1547) z příslušnosti k erbu modrého pruhu (vlny), k němuž nepatří.

Zkracující a zrychlující se období nastupujících výtvarných epoch neušetřilo ani heraldický vývoj nánosem pýchy a ukvapenosti v souladu s morálním úpadkem stavovského a společenského zřízení. Vždyť již pověstný dobroruhrad, ale také básník a kritik 18. století, ke sklonku svého života archivář hraběte Valdštejna v Duchcově, Benátců Jakub Casanova de Seingalt vyjádřil svoje mínění o tehdejší šlechtické společnosti: "Lid podrobený ukrutnému rádu: a poručenství svých pyšných tmářských stavů, setkání v sálech plných tmy a chladu, prokleté duše v běloskrovoucím hávu, svudníci, ženy, nečistota hladu, země, kde tyran vysmívá se právu a křestan židum dává na úhradu dluhu i krev dle lichvářského mravu". Napovídá tím, jak prodejnou cestou se získávalo šlech-tictví, o čemž byla vpředu již zmínka. U nás první židem povýšeným do šlechtického stavu byl pražský finančník a dvorní bankéř císaře Rudolfa II., i dvou jeho nástupců Jakub Bassewi s predikátem "von Treuenberg". Rothschildové rovněž děkují šlechtic-kému diplomu za svůj vzestup do čela evropského i mezinárodního finančního kapitálu. Pocházel z frankfurtské rodiny z domu U červeného štítu (rothes Schild) a ještě v druhé pol. 18. století jejich předkové provozovali drobný obchod se vším. V r. 1769 si vyu-prosil Meyer Amschel Rothschild na havanském princu titul hessensko-hanavského kní-žecího dodavatele a jeho potomek přímluvou knížete Metternicha získali r. 1816 šlech-tictví. Povýšení pro své potomstvo obojího pohlaví do stavu svobodných pánu s baron-

ským titulem nabyl již r. 1822 s erbem, v němž na čtvrceném štítě se šikmo vyšřídavá jí rakouský orel, lev a dvakrát ruka s pěti šípy (zdůraznuje svornost pěti bratří). Na středním štítku je špice ve věnci, nad štítem baronská koruna a na ní tři zdobené přelbice (rohy s šesticípou hvězdou, orel, 3 pštrosí pera). Lev a jednorožec nesou celý štít s heslem: "Concordia, integritas, industria". To vše stalo se klimčem k nesmírnému bohatství rothschildovské rodiny, utužovanému vnitřními sňatků a přístupem do dvorní společnosti. Svým kapitálovým vlivem a obdivuhodnou vlastní zpravodajskou službou ze svých centrál ve Vídni, Paříži, Londýně, Frankfurtu i Neapoli většinou nepřímo a anonymně, ale vždy s úspěchem zasahovali do evropských událostí 19. i 20. stol. Podle kapitálového umístění ještě za první ČSR patřili u nás k prvním třem největším daňovým poplatníkům (Petschek, Rothschild).

Třídní rozvrstvení lidského společenství v druhé polovině 19. a začátku 20. stol. bylo nutným jevem všeobecného chaosu, stejně jako v umění, zavrhuječného staré, vztízenázory a tápaljícího v hledání nových. Nejen finančníci, bankéři a obchodníci, ale i význační průmyslníci, politikové a vzdělanci nemohli se již obejít ve společnosti bez oznamení svého nadřazení k vrstvě, z níž pocházeli. A takovou společenskou dekoraci stále ještě zůstávala toužebné šlechtictví, již noblesnější zreformované spojením s nějakou víceméně čestnou funkcí nebo s členstvím v říšské radě, v pánské sněmovně atp. A také opačně, potomci i slavné šlechty nemohli se již obejít bez darů bohatství hromaděného z řemesel a obchodu měšťanskými rodinami. Za všechny stačí vzpomenout hlavních představitelů takových mutací.

Nynější Leninovy závody n.p. Škoda v Plzni rozvinuly se z původní strojírny Albrechta hrab. z Valdštejna, kterou r. 1869 koupil chebský rodák Emil Škoda. Od r. 1866 tam pracoval jako inženýr s kolektivem asi 30 dělníků. Za pronikavé zvelebení závodu a řežlařského průmyslu vůbec (jeho plzeňský závod zaměstnával koncem 19. stol. asi 4 000 dělníků a 200 úředníků) byl vyznamenán Řádem železné koruny a r. 1899 stal se doživotním členem pánské sněmovny ve stavu baronském.

Proslulou pověst dalšího, nyní nár. podniku značky ČKD připravil původně malý karlinský strojírenský závod, založený r. 1854 inženýrem Čenkem Daňkem. Za 18 let z mohutně v akciovou společnost, která svému majiteli poskytla výnos na koupi tloskovského panství od pruských hrabat Pourtalesů (r. 1872). Rovněž jemu a potomkům bylo uděleno šlechtictví "von Esse".

Doplňme malou galerii zakladatelů české strojírenské tradice ještě dnešním nár. podnikem Tatra. V 19. stol. z malé smíchovské dílny synové Frant. Ringhoffera a jeho vnuci vybudovali i s jinými strojírenskými odvětvími zejména vagónku světové pověsti. Za podnikatelské úspěchy byli povyšeni na barony.

V přádelnické a bavlnářství prosluli hlavně Liebigové, jejichž předek Jan, vyučený soukeník, po 8 letech tovaryštví v Liberci se osamostatnil r. 1826 v malé dílně. Za 20 let již vlastnil velké přádelny v severovýchodních Čechách, ale také jiné průmyslové podniky doma i v cizině. Stal se členem říšské rady s baronským šlechtictvím svobodného pána (r. 1866). Potomci jeho majetek stále rozširovali.

Také Bartoňové prosluli ve dvou generacích koncem 19. a zač. 20. stol. úspěšnou podnikavostí v textilní a bavlnářské výrobě na domácích i zahraničních trzích. Koupili panství Nové Město nad Metují (r. 1908) i panství zbraslavské a získali šlechtictví s predikátem "z Dobenína".

Příkladem, jak se snoubil erb s kapitálem na přelomu 19. s 20. stol. a již bez zábran přijímal nerovnorodé sňatky kdysi slavné šlechty se zbohatlými měšťanskými rodinami, ilustruje správnost jedné větve francouzských knížat Rohanů, usídlených v Čechách (Sychrov), s českobudějovickou průmyslnickou rodinou Hardtmuthů.

Ani jména význačných představitelů tehdejší politické, kulturní a vědecké činnosti nezustala bez posvěcení vysokými vyznamenáními, císařskými řády často spojovanými s šlechtickými tituly. Jimi byli obdarováni z nejpřednějších:

Zakladatel Fyziologického ústavu UK a přírodovědec světového formátu J. E. Purkyně. Vynikající a neohrozený tribun české politiky dr. Fr. L. Rieger, proklamující státoprávní postavení zemí České koruny podle zásady národního sebeurčení (memoran-

dum z 8. 12. 1870). Profesor právnické fakulty dr. Ant. Randa, z jehož šlechtictví nabyl také jméno jeho zei Otakar Kruliš s titulem "rytíř z Kruliš-Randu" i pro své vnuky. Těhož starší syn Otakar Kruliš-Randa byl za první ČSR generálním ředitelem Bánské a hutní společnosti v Praze. Uvedené případy jsou jenom typickou ukázkou ze záplavy udělených nobilitací před rozpadem habsburské říše a v ní celého jejího šlechtického zřízení.

Pýcha urozenosti a chlouba povýšenosti dospěly až k nekalé soutěži se starožitným šlechtictvím. Falšovatelé rodokmenu z řad některých profesionálních rodopisů se dopouštěli za úplatky poddání starých listin a zápisů v matrikách i v zemských deskách ve prospěch svých klientů, většinou na základě shodnosti nebo podobnosti příjmení. Těmito poddávkami byl mystifikován šlechtický úřad ve Vidni a vystavil skutečné diplomy mnoha žadatelům. Ti z titulu tak získaného starobylého šlechtictví se pak ucházeli o nadace nebo o studijní zaopatření svých dětí v nadačních ústavech s výchovou k vojenské nebo diplomatické službě nebo pro vyšší místa ve správních úřadech. Vleklé veřejné soudu procesy v Praze v prvých letech 20. stol. prokázaly nejen falza, ale i ta, jak a kdy byl zneužit kdysi šlechtický odkaš Jana Petra Straky Nedabyly (r. 1709) v jehož duchu byla později založena pro zchudlou šlechtu Král. Českého v Praze známá Straková akademie (nyní budova předsednictva vlády). Ostudná publicita těchto událostí se prohloubila i vzájemnými žalobami pro urážky na cti mezi některými genealogy. To vše nepřispívalo úctě k šlechtickému zřízení, které u lidu rychle ztrácelo vážnost. Ze se vypuklým baronským diplom Grammontu ocitl i ve vídeňské zastavárně s oceněním za 10 korun, byl snaď případ vzácný (r. 1903), ale výstižný proto, že v soudním zřízení bylo rozhodnuto, že jeho zpronevěra nepodléhá trestním ustanovením.

Není proto divu, že již po první světové válce se u nás stalo šlechtictví karikaturou degenerace a oblibeným terčem posměchu v zábavných scénách kabaretů i divadel. Přispíval k tomu i odpor našeho lidu k habsburské dynastií pro její k nám vždy pasivní postoj, ale vysoké hospodářské požadavky. Obnovením státní samostatnosti na základě práva historického a vznikem první ČSR na základě práva přirozeného o sebeurčení, vytvořily se u nás podmínky pro zánik výsad šlechtické aristokracie. Po druhé světové válce jsme vstoupili ve společenství státu se socialistickým zřízením proklamujícím lidovou demokracií bez privilegií společenských tříd a s dominujícím triumfem práce a trvalého míru mezi národy.

Působivost slova v genealogicko-heraldické poezii nahradil Mikoláš Aleš kresebelné obrazovým projevem, zůstávaje stále věrným romantice českých dějin v době, kdy výtvarníci již vyhledávali inspiraci z nových západních směru. Aleš maloval vlastenecky bez sentimentalitý výjevy a postavy z české historie, ztvárnil jimi Jiráskovu literární tvorbu a doplnoval takové kompozice českou heraldikou. Jeho bohatý soubor českých erbů nevyšel v samostatné knize. Téměř v každém šlechtickém postavy rytířské a zemanské připojil erb svým typicky výrazným kresebním stylem.

Genealogie a heraldika šlechtická či občanská, městská nebo cochovní či jiná mají vždy styčnou návaznost s dějinami místa svého vzniku nebo umístění i s jeho širším okolím, popř. i s celou rodinou a někdy i zemí. V tom tkví i výchovná funkce rodopisu pro mladého adepta seznamujícího se s základy vlastivody. Rodopisná pátrací metoda je mu přitažlivější svou zviditelností o puvodu a prostředí jeho nejbližších než úvod chronologickým počátky dávných dob, jeho věkovému chápání ještě nevyhovující. Svou odevzduv k rodině, k jejímu okruhu, prostředí i osudu a puvodu přivolává samovolně přirozený citový vztah k zemi i k celému lidstvu, jak ho potřebuje skutečný pokrokový život a jeho budoucnost. A v tom staré i dnešní pojedí lásky k vlasti se stále ztotožňují.

Genealogie a heraldika připravují pro vlastivědný výzkum významné poznatky sociálního, hospodářského a kulturního vývoje. V ruzných dobách lze tak sledovat vlivy i společenské vztahy, kterými jednotlivci i kolektivity přispívali k povznesení, jindy k úpadku své rodiny, obce, kraje i národa. Rozborom souhrnných cílů hledáme příčiny a jejich závislosti pro usměrnění kultu tradice, abychom na ní budovali zdravou národní výchovu tak, aby nebyla ve světovém společenství brzdou pokrokového lidskství, ale vzprouhou pro jeho rozvoj. S poklesem vědomí rodové sounáležitosti kult tradice hyn. Namnoze je nahrazován přemírou lákadel moderní doby, často na úkor národního pro-

spěchu a ztrát těch ideových hodnot, které tvoří podklad národního bytí. Mizí-li tradiče některého národa, zatlačuje se jeho sebevědomí, ztrácí se zájem o vlastní dějiny a nakonec mizí i národ sám. Bez nedotknutelnosti cti a bez lásky nebylo štastného života v rodině a v národeč ani v minulosti a nebude jich ani v budoucnosti. Pokračováním v rodopisné a heraldické práci se navazuje na minulost a tím nejlépe se stírájí třídní rozdíly v souhlase s přeměnami nynější společnosti.

JULIUS ZEYER A STONEOVI

Vlastimil Holejšovský

Letošní 75. výročí básníkova úmrtí a 135. výročí jeho narození přiměla mne, abych se vrátil ke své starší práci o Juliu Zeyerovi a přepracoval ji z hledisek, o nichž za fašistické okupace nebylo možno se rozhovorit.

Při svém bádání narazil jsem několikrát na Zeyerův přátelský styk s rodinou Stoneů, anglického původu, ale usedlé a zdomácnělé v Praze a v Čechách vůbec.

Asi v polovici minulého století žily v Praze dvě rodiny Stoneů. Oba jejich otcové byli štolby. Starší, William Stone, narozený roku 1813 v Portsmouthu, byl podkoním hraběte Eduarda Clam-Gallasa, sborového velitele v Čechách, známého vítěznými boji v roce 1848 a porážkami v roce 1866. Mladší, Henry Edward, narozený roku 1815 v Sussexu, spravoval konírny knížete Maximiliana Fürstenberka. Jeho počeštění pravnuci tuším dosud v Praze žijí.

William Stone byl synem portsmouthského zahradníka, taktéž Williama, a Marie rodem Moorové. Byl ženat s Carolinou, dcerou londýnského kupce Roberta Colleshawa a Cathariny Bloundové. Jeho tchyně Catharina Colleshawová žila rovněž v Praze a byla vychovatelkou v rodině rakouského diplomata francouzského původu hraběte Henriho de Bombelles, jenž se vyznamenal ve válkách proti Napoleonovi, byl pak vyslancem v Petřhradě, v Lisaboně a v Turíně a konečně od roku 1836 vychovatelem dětí arciknězete Karla, tedy též potomního císaře Františka Josefa I. Henri de Bombelles, který po roce 1848 odešel do ústraní a zemřel roku 1850 na svém panství Savensteině v Dolním Kránsku, kmotroval osobně se svou manželkou Sophií, rozenou Fraserovou, nejstarší Stoneové dcerě Žofii, narozené 23. 11. 1840. Druhými kmotry byli babička Catharina Colleshawová a "chef de bouche", osobní kuchař Clam-Gallasův Victor Liénard. Také Stoneův druhorozeneček, narozený 3. 3. 1842, měl "urozeného" k motra - Eduarda Clam-Gallasa, po němž dostal křestní jméno. Vedle hraběte, jenž byl tehdy ještě plukovníkem, kmotrovali Clam-Gallasův správce domu a dvora Florian Schäfler s manželkou Karolinou. Třetímu dítčeti, synovi, narozenému 22. 5. 1843, jenž dostal jméno po otci William Alfred, byla k motrou jen babička Colleshawová. Po němž se narodili: 19. 11. 1844 Charles Henry, jemuž stálí kmotrovstvím Henry Holmes, podkoní knížete Trauttman-sdorffa, a komtesa Marie de Bombelles, 4. 3. 1846 George, který měl za kmotry opět anglického štolbu S. Reynolds a babičku Catharinu, 25. 7. 1847 Marie Anna Catharina, kterou při křtu drželi na loktech babička Catharina a kupec Antonín Fischer, 20. 7. 1849 Henry, jenž musil vzít za vděk pouze s kmotrovstvím své babičky, a posléze roku 1851 Alfred.

Přestože rodiče byli anglikáni, děti byly pokřtěny po katolicku u sv. Jiljí. Stalo se tak se souhlasem vojenského superiora a vikáře pro Čechy Mikuláše Dobnera. Stoneovi bydlili na Starém Městě ve farnosti svatojilské, a to roku 1840 v Řetězové ulici č. 3 /222, v letech 1842-4 v Malé Karlově ulici č. 29/145, roku 1846 v Husově třídě č. 9 /224, roku 1847 v Poštovské ulici, nyní Karoliny Světlé č. 29/287, roku 1849 v Karlově ulici č. 34/169 a v letech 1855 - 1870 v Konviktské ulici č. 22/292. V letech 1880-1 je nacházíme na Novém Městě ve farnosti svatojindříšské na Senovážném náměstí č. 22/980.

Julia Zeyera shlížil se Stonovými nejspíše zájem o studium angličtiny, který byl v jeho rodině velmi živý. Je zajímavé, že matka starého Stona se jmenovala dívčím jménem Moorová a že právě "Irish Melodies" slavného anglického básníka Thomase Moora za-

řadil Zeyer do své knihovny. "Keltoman" Lazar Lošan, hrdina Zeyerova románu "na pomezí cizích světů", zrcadlí pravděpodobně svého autora stejně jako Lošanuv anglický přítel Henry Juliova přítel Charlesa Stona.

Mladí Stonové měli pozoruhodné osudy. Nejstarší syn Eduard se stal obchodním zástupcem ve Vídni, později v Hamburku. William byl od roku 1868 zástupcem anglických strojíren v Praze. Prodával hospodářské stroje, které tehdy byly v Rakousku jenom ne-patrně rozšířeny. Avšak těživá zámořská soutěž, značný dovoz cizího obilí a jiných plodin přinutily i rakouské rolníky, aby obhospodařovali svou půdu co nejracioneльнěji a za-chovali si tak možnost soutěžit se zahraniční výrobou. Se zaváděním reformami vnit-kala k nám stále více a více též zemědělská strojová zařízení a poptávka po nich vzrůstala. Tehdy vyvinul William Alfred Stone úspěšnou činnost. Dovozem učelných hospodář-ských strojů získal si zásluhu o povznesení našeho zemědělství. Byl také první, kdo k nám přivezl šicí stroj. Ale při tom nezůstalo. Ve vhodné době zřídil si výrobu zeměděl-ských strojů a jal se vytlačovat cizí strojní prumysl, který ovládal takřka výhradně domácí trh. Jeho továrna stála v Bubenoch a začala vyrábět v roce 1873. Do podniku byly začleněny též potřebné dílny, kovárna, soustružna, zámečna atd.; stroje byly poháněny parním strojem o 30 HP a byly obsluhovány hned ze počátku třiceti dělníky. Práci byla zde věnována největší péče a vyrábělo se podle nejlepších vzorů. Stonovské výrobky tě-šíly se proto značně oblíbené a hrzy byly dosavadní provozovny pro stále vyrůstající výrobu příliš malé. Aby mohl svuj podnik rozšířiti, spojil se William A. Stone roku 1871 s Ing. Alfredem Lythalllem a s továrníkem Thomasem. Nyní přičlenil k podniku nové dílny a později zřídil též vlastní slévárnou. Thomas však záhy z firmy vystoupil a roku 1875 opustil ji také Alfred Lythall. Alfred Lythall, narozený 27. 5. 1848 v Sintterfieldu v hrabství Warwick v Anglii, byl synem Edwarda Lythalla, ekonoma v Rudfordu, a 14. listopadu 1874 se oženil s Josefou Grossovou, dcerou ředitele hutí a dolu knížete Fürs-tenberka ze Staré Huti v Illořovic. Vedle továrny a skladu hospodářských strojů a nářa-dí v Holešovicích (Rudolfově třídě č. 259) a v Praze II., čp. 1000, Hybernská ulice č. 8 (kde se vzdal výroby a prodeje strojů roku 1886) měl William A. Stone hlavní zastupitel-ství fy Ransomes, Sims & Head. Zemřel po dlouholeté úspěšné práci roku 1894. S man-želkou Constance roz. Adams (*1846 z Burnhamu) měl jediného syna Harryho Ernesta, narozeného 17. 8. 1871 na Smíchově č. 58, který se 15. 10. 1895 oženil s Martou Kör-blovou, dcerou advokáta v Praze I., čp. 158. Harry E. Stone se stal otcovým nástupcem a pracoval za mnohem nepříznivějších poměrů na dalším zvelebení podniku. Vysoké ceny surovin, znemožňující vývoz za hranice, dovoz pomocných strojů z ciziny, těživé daně a p. však jeho snahy silně rušily. Poměr mezi dělnictvem a podnikem byl však výborný. Mnoho zaměstnanců pracovalo u firmy po mnoho let, velmi četní již od jejího založení.

Charles Stone se stal nájemcem hospodářského dvora Eduarda Clam-Gallasova v Andělc-ec (Engelsdorf) na Frýdlantsku. Byl ženat s Marií Antonií, "sestroutí Tippmannky", jak píše Zeyer. (Patrně Magdaleny Tippmannové, vdovy po vojenském lékaři, jež bydlila roku roku 1870 v Praze I., v Dominikánské ulici, čp. 351, a roku 1875 v Lužické ulici č. 9 na Malé Straně). Mladá Stonová zemřela třicetiletá v těhotenství na pyaemiti na Štědrý večer 1871. Charlesova starší sestra Šofka, velmi hodně děvče, dlela právě v bratra Eduarda ve Vídni. Přes tuhou zimu přijela do Andělky a zůstala tam, aby vedla bratrovi hospodářství místo nebožky. Zle však pochodovala. Jen přijela, rozstříhal se Kar-el na neštovice, a ona ho musela docepat sama ošetřovat, neboť nemohli nikoho dostat, kdo by jí byl náponocen. Když ho vyvedla z nejhoršího, nakazila se sama a ležela venku celý týden jako lazar, než se k ní obdebrala z Prahy milosrdná sestra. Zůstala pak asi svobodná, obstarávající bratrovi domácnost a hospodářství a navštěvující čas od času přesbužné v Praze, ve Vídni a v Londýně. Zeyer své staré frýdlantské přátele s potěše-ním někdy navštěvoval. Pohyb u nich vždy několik dní, vycházel s nimi do hor a u nich napsal v září 1874 novelu "Miss Olympia". Charles Stonová zemřela v Andělcu 8. 5. 1907 ve věku 62 let na zchátralost srdečního svalu.

Ve vzpoměnutej novele se tají básníkovitý citový vztah k Mary Anně Catharině Stonové, jež byla o šest let mladší než on. Víme o ní, že se měla v červnu 1873 vdát do Londýna. Jí připsal Zeyer svou keltickou kroniku o irském biskupu sv. Brandanu: "Duší čisté a ideální, prosté a pravdivé, jako dítě, ale zmítané a nešťastné, která se následkem div-ným okolností o mém věnování tak málo doví jako o hloubce mého soucitu s jejími osudny." Jí dedikoval též svou tuniskou povídku "Vůně" o ženě nešťastné provdané za obchodníka;

"Té, jež je stálo přítomna v mé duši a stále vzdálena mému zraku." Neprahl však po ní nadarmo. Sešel se s ní v říjnu 1883 v Sieně, cestovala snad s ním i na jaře 1890 po Španělsku a setkali se naposledy v prosinci 1892 v Boloni v Itálii. Inspirovala jej k olympijsky ideálním, předudným postavám žen v četných jeho románech, především ke Caterině di Soranese v "Janu Marii Plojharovi". Byla požehnáním jeho umělecké tvorbě.

Nebyla to však jediná Angličanka, která zasáhla do Zeyerova života i díla. Jako vychovatel synů generála V. P. Popova na Krymu v letech 1880 - 1881 byl upoután miss Aloisij Kershaw, jež byla mladší o 10 let než básník a měla s generálem Popovem nemanželskou dceru Marii, narozenou roku 1873. Miss Kershov pocházela z Lancashiru a roku 1884 na cestě z Ženevy do Vídne se ubytovala se svou dcerou v Praze II, čp. 1619, na rohu Hálkovy a Sokolské. Tuto ženu Zeyer literárně vypodobnil jako paní Dragopulos ve svém Plojharovi.

Nejmladší Stonové byli úředníky. Henry se připomíná jako hospodářský adjunkt v Dobřenicích, Alfred jako úředník bez bližšího označení.

Zeyer líčí "Miss Olympii" jako dceru pronásledovaného italského šlechtice, která se skrývá se svým otcem v círku. Je zajímavé, že v letech 1928 - 1931 dlel v Praze artista Antony Stone, syn Richarda a Emilie, narozený 28. 12. 1891 v Portsmouth, zřejmě příbuzný pražských Stonů. Přijel z Hamburku a odjel do Paříže. Jeho stálé bydliště bylo v Londýně.

Přímé potomky pražských Stonů, kteří by pomohli zeyerovsko-stonovskou záhadu objasnit, nepodařilo se mi bohužel doposud zjistit.

PROSEBNÝ LIST POBĚLOHORSKÝCH EXULANTŮ CÍSAŘI FERDINANDU III. ROKU 1637

Václav Elznic

Pobělohorská emigrace v českých dějinách

Moderní česká historiografie věnovala v posledních třech desíletích v rámci československých dějin značnou pozornost pobělohorské šlechtické a městanské emigraci v jejich obou vlnách bezprostředně po prohrané bitvě na Bílé hoře a později po výrovnacích dekretech z roku 1627 a 1628.⁽¹⁾ Ukazuje se, že útek a vystěhování nekonformní části šlechty a měšťanstva umožnil Habsburkům jinak ne snadný úkol ochromit opozici proti své vládě mezi šlechtou a v městech o nic méně, než jejich fyzická likvidace 21. 6. 1621 a než soudní konfiskace statku a pokutování opozičních pánů, rytířů a měšťanů. Po svém odsunu ze země však v evropských dějinách let 1618 - 1648 (známých jako třicetiletá válka) česká emigrace nesehrála rozhodnou úlohu. Stala se plně závislou na jednotlivých složkách protihabsburské koalice Holandska, Anglie, Dánska, Švédská a jejich jímeckých i mimoněmeckých spojenců, a trvalejší a významnější byl jen podíl městanské emigrace (Komenský, Skála, Stránský, Ječín a j.).

Pro české politické i hospodářské dějiny 17. století však odchod mnoha tisíc šlechtických a městanských rodin znamenal mnoho a pobělohorská emigrace proto je od poloviny minulého století všeobecným tématem historických studií. Nejvýznamnější pramenem základním pro poznání postavení, politického významu a ekonomických důsledků české pobělohorské emigrace je 103 svazků signatury C 215 někdejšího místodržitelského archivu v Praze, které zpristupnil české badatelské veřejnosti tiskem témař před 100 lety Tomáš Bílek po šestiletém archivním studiu.⁽²⁾ T. Bílek ke zvládnutí tohoto materiálu velil novou formu vyčerpávajících excerpt podle jednotlivých osob a podle měst, pokud jednotliví šlechtici a měšťané byli postiženi soudním a konfiskačním řízením. Shrnuje v dvou svazcích na 1472 stranách nesčetné množství údajů (jen rejstříky obsahují asi 21 000 osobních jmen a místních názvů), které dodnes slouží nejen historické tématice, ale i české vlastivědě a genealogii, protože zahrnují do svého díla i informace o pozdějších osudech šlechtických i městanských rodin, uplatňujících

své finanční nároky hluboko v 17. století, a o cenách a předchozích majitelích konfiskovaných velkostatku a majetku, čerpaných z českých zemských desk. Není tedy překvapující, že z Bílkových Konfiskací vycházejí spolehlivě čeští vlastivědní pracovníci, genealogové i naši nejmladší historici, usilující o vylíčení ekonomických důsledků pobělohorských konfiskací, o zpřesnění odhadních cen všech zabraných majetků (5 až 8 milionů kop mísenských byla cena velkostatku, a 2 1/2 milionu cena městských statků) (3) a o upřesnění ceny pudy, renty a velkostatků; s výsledky studia Dr. Petra Čorneje se seznámili i členové GHSP.(4)

2. Kvantitativní genealogie a pobělohorská emigrace

Stranou poněkud zůstala při studiu pobělohorské emigrace problematika populační a historicko-demografická. Mezi léty 1618 - 1648 ubylo v Čechách asi půl milionu obyvatel, většinou ovšem poddaných. Čeští poddaní, na rozdíl od šlechticů a měšťanů, nemohli vyjádřit svůj odpor proti katolické vládě Habsburků a proti důsledkům prohrané války legálním vystěhováním a odvezéním nebo zmenzeněním svého majetku, či výjimečně jeho ponecháním v zemi se správou z emigrace. Jediným způsobem protestu byl útěk od jejich katolických vrchností ze svých poddanských statků, ponechání všeho majetku v zemi a usazení na velkostatku evangelického feudála ve Slezsku, Sasku, Lužici, Braniborsku a na Slovensku, či dále. Jejich ziskem, umožněným právě konečným mírovým řešením roku 1648 bylo pouze to, že nemohli být od svých někdejších českých, moravských feudálních panů násilně přestěhováni na své původní statky jako zběhlí poddaní podle platných zemských zřízení; vestfálský mír jim přiznal statut legálních usedláků a ochranu pod novými vrchnostmi. Masové útěky poddaných, připadající sice též do období odchodu šlechty a měšťanů let 1620 a 1627/8 měly ovšem jen zčásti motivaci náboženskou; stejně vážila naděje, že v novém domově se vyhnou nutnosti žít vojsku, platit nesnesitelné daně, robotovat a žít v téměř bezprávném postavení. Česká historická demografie pohlíží na populační úbytek obyvatelstva Čech a Moravy jako na statistický problém, odezírá od vyčíslitelnosti náboženských a ekonomických důvodů a propočítává proto konečný stav obyvatelstva po roce 1648 podle soupisu osedlých a neosedlých pustých vesnických a městských domů, pořízených v Čechách roku 1654 fórmou berní ruly a na Moravě později formou lánských rejstříků. Otázku podílu šlechtického obyvatelstva, měšťanů a vesnických poddaných na celkovém populačním manku let 1618 - 1648 nechává zatím stranou, i když jde u šlechty asi o ztracených 25 % a u měšťanů 20 - 25 % předválečného stavu.(5)

Jen česká kvantitativní genealogie pracující metodou místně a časově omezených monografií, může provést řetězí, jaká byla diferenční emigrace podle tří stavu v řadách šlechty, měšťanů a počtu našich populacionistů, historických demografu a historiku. I když taková řetězí budou mít nutně jen ověřovací funkci a omezenou platnost, stojí za podniknutí. Před tím ovšem by bylo v případě šlechtické populace třeba přesněji vyčíslit její počet před rokem 1618 a oddělit populaci katolickou a protestantskou. Současně je ovšem třeba hledat v bohatství archivů dosud neznámé nebo nevyčerpány prameny, splňující apon zčásti požadavky, kladené na prameny historické statistiky i genealogické. Jedním z nich a současně jedním z příkladu, jak mohou genealogové vedle vlastních dílčích otázek pomoci řešit i obecnější historickou problematiku, je prosebný list pobělohorských exulantů císaři Ferdinandovi III. z roku 1637.

3. Česká emigrace v Sasku

V bláhové naději na brzký návrat se vystěhovalci v převážné míře usazovali v nejbližším pohraničí Saska s centry v Pirně, Žandavě, Drážďanech, Lipsku, Annaberku, Žitavě a v dalších městech. K nejpočetnější české kolonii patřilo kromě Žitavy město Pirna s téměř 2000 vystěhovalci z Čech. Významná byla později i braniborská emigrantská aglomerace z 1. polovice 18. století v nově založených obcích Rödendorf, Schönenberg, Kepnig, Nová Ves, Velká Lípa, Friedrichshain a Bockshagen, kde žilo na 200 českých rodin; například z velké emigranti založené obce Nová Ves na východním břehu Havoly u Postupimi zbyla dnes již jen ulice stejného jména. První přistěhovalci, o něž trvale projevovala zájem česká historiografie s notnou dávkou romantismu, byli spočátku přijímáni s ochotou, a přátelsky, ale postupem doby a zejména vlivem úbytku

jejich importovaných hotovostí, sympatie domácího obyvatelstva slabý nebo se některými noblahými válečnými událostmi změnily v otevřené nepřátelství, a v Pirně po Banérkově vpádu do Sasku roku 1639 vedly ke katastrofě a k zániku pírenského centra našich exulantů.⁽⁶⁾

Velká aglomerace českých emigrantů v Sasku a její nebezpečí pro habsburský stát se projevila v roce 1631 za saského vpádu do Čech, který představuje ojedinělou akci, která nakrátkou dobu vrátila v Praze a ve značné části Čech situaci o desítketi zpět. Akce měla dopad i na situaci celé emigrace v Sasku a vynutila si nové soudní a konfiskacní řízení v Čechách. I když zustává nevytěženo celé archivní bohatství, zejména pražský soupis účastníku saského vpádu, pořízený 13., 12. 1633 a evidující jmenovitě 146 osob,⁽⁷⁾ šest let po této nezdařené akci svítla exulantů nová a již poslední naděje na návrat, když po smrti Ferdinanda II. byl v Řezně v lednu 1637 korunován jeho syn a nástupce, císař Ferdinand III. O něm bylo známo, že by rád uskutečnil usmíření s feudály a jejich převedení do prohabsburského loyálního tábora.⁽⁸⁾ Navíc i jeden z článku pražského separátního míru habsbursko-saského v roce 1635 dovoloval právní a finanční uplatnění nároku těch emigrantů, kteří z Čech odešli jen pro náboženství a neprovinili se vůči Habsburkům účastí na pražském povstání nebo službou v nepřátelské armádě.

Exulanti v Saska se souhlasem svého ochránce saského kurfiřta Jana Jiřího se okamžitě obrátili v lednu 1637 písemně na císaře Ferdinanda III. a podali mu prosebný list o milost a o návrat do Čech. Císař jeho vyřízení apriori nezamítl a dal jim prostřednictvím své dvorské kanceláře již 28. ledna 1637 odpověď, ve které žádal o výslovné vyjádření, zda se jedná o emigranty z náboženských důvodů a o jejich jmenovité soupisy. Povzbuzen tím že tato odpověď nebyla zamítнутa jejich supliky, vyvolala saská emigrace hromadnou soupisovou akci a 15. června 1637 se jejím výsledkem stal druhý zachycený prosebný list (Bittgesuch) saské emigrace se soupisem 402 šlechtických i měšťanských emigrantů - žadateli o milost a povolení návratu do Čech. Existence tohoto prosebného listu byla známa především v německé literatuře, která tématiku naší emigrace řešila.⁽⁹⁾ Nebyl však dosud publikován v českém překladu a soupis saské emigrace (kromě Schmertoschových ukázek) nebyl znám a tím spíše oceněn dodnes, i když jeho význam pro otázkou početnosti šlechtické a měšťanské emigrace i pro otázky další je nesporná, neboť představuje vitaný doplněk zmíněného díla T. Bílka.

4. Prosebný list z roku 1637

Agenda, spojená s pobytom českých šlechtických a měšťanských vystěhovalců pod ochranou saského kurfiřta byla obsáhlá. Kurfiřtské úřady podnikaly řadu řešení o početnosti a o stavech emigrantů v saských městech. Jistě byly informovány, že v roce 1637 činí někdejší česká šlechta a měšťané pokus získat českého krále a nového císaře Ferdinanda III. pro omilostnění a repatriaci. Do jednoho (v pořadí čtvrtého) kopíře písemné agendy přistěhovalců z Čech z let 1634 - 50, proto byl v úplnosti zapsán druhý prosebný list českých emigrantů i s přiloženým jejich pětištránkovým soupisem.⁽¹⁰⁾ Solidní opis jasne svědčí o tom, že originál byl těž německý. Prosebný list z června 1637 v květnaté stylizaci překvapuje svou pokorností a zdurazňováním české milostnosti a dobrovlastnosti, která jedině je stojítevřít exulantům návrat do vlasti. Konkrétně neuvalí nic o podmínkách, na které exulant jsou ochotni přistoupit a také si je ponechávají i náprávní jednání; není tu proto ani náznak toho, že by chtěli mít zajištěny v Čechách všechna práva na vyznávání evangelického náboženství, na vlastní knize a získávání a držení majetku, či dokonce jeho vrácent. Pokud v tom byl faktický manévr a pokud z saských emigrantů promluvala naivita, připouštějící v rámci rekatolizovaných českých zemí toleranci a výjimky vůči svobodným obyvatelům království, nelze říci. Pokus 202 českých pánu, rytířů a měšťanů dosáhnout kolektivního omilostnění a odvolání vypovídajících dekretu ovšem zcela k nezdaru odsouzen nebyl, a žadatelé ne nadarmo a nikoliv bez optimismu pracně nashromáždili tolík podpisů a imen, kolik jen mohli. Získáváním dalších jmenných údajů zřejmě nechtěli oddálit odeslání druhého prosebného listu k rukám císaře.

⁽⁶⁾ Prosebný list a soupis českých emigrantů v Sasku z 15. 6. 1637 je významným dokumentem českých dějin a publikování jejich překladu podle opisu z drážďanského archivu je tak plně pochopitelné. Nejnesnadnějším přitom byl správný přepis českých

jmen žadateli, které pisatel uváděl v německé někdy groteskní formě, ale nezkomolená: Elisabeth Sahrerin, Elisabeth, Ewa und Marie Horin von Oczelowicz nebo Lüdilla Peschickyn von Komarowa na 99, 116 a 122. místě jsou naše Alžběta Ždárská, sestry Horovy a Lídinka Pošková. Pisatel i písář byl nesporně znalý oboj jazyku, protože edice soupisu má sloužit i jako materiál pro šlechtický a městanský rodopis, bylo přitom provedeno (s výhradou doplnku) komparování soupisu s osobami Bílkových Dějin konfiskací (v závorce je odvolání na stránku Bílkova díla) a doplnění jména konfiskovaného velkostatku u šlechticů. Mezitímky (v originále neexistující) oddělují v jednotlivých ze tří stavu muže a ženy, případně měšťany z Prahy a mimo Prahu. Pozoruhodné tvary originálu jsou i pro kontrolu podány v závorce a otazníkem v závorce jsou označena nejistá čtení některých jmen.

Drážďany, 15. července 1637

Emigranti stavu panského, rytířského a městského vystěhovali z Čech pro náboženství a usazení pod ochranou kurfiřsta Saského od povídají na přípis české dvorské kanceláře z 28. ledna t. r. a doplňují svou první žádost sdělením důvodu svého vystěhování (evangelické náboženství) a jmenovitým seznamem emigrantu (připojen)

Současný opis v rukopise 10 332 Státního saského archivu v Dráždanech, fol. 85 - 86 e, něm., pap.

Nejjasnejší, nejnepřemožitelnější, nejmocnejší Římský císař, Uherský a Český králi.

Nejmilostivější císaři, králi a pane. Jakož byla v tomto roce při slavné a šťastné ukončené královské volbě kurfirštským kolegiem a při korunovaci obojí k uctění nejblaho-slavenější památky zvěčnělé Císařské výsosti pana otce jakož i Vaši císařské výsosti předána panem vyslancem Jeho jasnosti kurfiřsta Saského i s nejvýš užitečnou kurfirorskou přímluvou (Intercession) nejponíženější suplika - jak Vaše císařská výsost muže její připojený nejponíženější opis milostivě spatřiti - v níž v pokroku nejpoddaněji prosíme, aby se Vaše císařská výsost ráčila nejmilostivější z císařské dobrotiosti slitovit (beherzigen) nad stávem, strádáním a nad nouzí nás všech, jakož i našich žen a dětí, přede vším chudých vdov a sirotků nanevýš zarmoucených a více než samou smrtí trpících nyní již najedenáctý rok trvajících a poskytla nám svou přirozenou císařskou milost a shovívavost (Milde) a nechala nám ji v naší nejponíženější prosbě utěšeně užítí.

Na kteréžto naše nejpokornější vyhledávání jsme přijali od Vaší císařské výsosti jistou písemnou rezoluci české dvorské kanceláře danou v Řezně dne 28. ledna tohoto roku v takovém způsobu, že z uvedené naší suplikace zvědět se nedá, jaké jsou všechny jednotlivé příčiny, pro které jsme ze země odešli a že jsme měli společně přesný soupis (gewisse Specification) našich jmen Vaší císařské výsosti předat a nato dál příslušné milostivé rozhodnutí (Resolution) očekávatí.

Aby se nyní naplnil nejmilostivější úmysl a vůle Vaší císařské výsosti, tímto Vaši císařské výsosti zadost činíme, že pouze a jedině pro evangelické náboženství a pro augšpurskou konfesi jsme se z království Českého pod nejmilostivější ochranu (Protection) Jeho jasnosti kurfiřsta Saského odebrali a pod ním se dodnes mírumilovně a náležitě chováme, že ten soupis neboli výčet (Specification oder Denomination) našich jmen v nejhlubší pokroku předkládáme, nejponíženěji prosíce, aby Vaše císařská výsost nejmilostivější vzítu v úvahu opětovně a znova naši nahoře uvedenou suplikaci a o tom nás svou císařskou laskavou dobrotiostí obdařiti a potěšiti. Kteroužto vysokou císařskou milost si nejen vysoce ceníme, ale také neopomímem za Vaši císařskou výsost

a za celý nejmilostivější císařský dum všemohoucího Boha prosíti a naši nejpoddaněší věrnost každého času i s potomky prokazovati. Vaši císařské výsosti nato nejmilostivější rozhodnutí rádostně očekávajíce.

Vaří císařské a královské výsosti v povinné pokoře
nejpoddanější, pod milostivou ochranou Jeho jasnosti
kurfirsta Saského se zdržující a podle přiloženého
soupisu výslovně vyjmenované (denominirte) a nyní supli-
kující z království Českého pro evangelické náboženství
a augšpurskou konfesi vystěhovalci (Emigrirte)

Actum v Dráždanech dne 15. června roku 1637

Výsosti římskému císaři
Ferdinandovi Třetímu

Následuje tedy vzpomenutý soupis jmen těch vystěhovalců (Emigranten), kteří se
v tak spěšném čase mohli podepsati a jejichž jména mohla být zjištěna:

(Panský stav, muži)

- 1 Vladislav purkrabí z Donína (Bílek 84, Lemberk)
- 2 Jiří Křinecký z Ronova (von Rhonaw, Bílek 307, Dětenice)
- 3 Jan Albrecht Slavata z Chlumu a Košumberku (Bílek 517)
- 4 Bernart Vilém z Oprštoryfu, Dubu a Frydštejna (Bílek 400, Heřmanice)

(Panský stav, ženy)

- 5 Anna Marie Berková, rozená z Oprštoryfu, vdova po Václavovi Berkovi starším z Dubé a z Lipé (Bílek 16, Bezděz, Doksy)
- 6 Kateřina Polexina vdova po Ottovi purkrabímu z Donína, rozená Voděradská (Bílek 84, Lemberk)
- 7 Alžběta Berková, dcéra po Václavovi Berkovi starším z Dubé a z Lipé (Bílek 16, Bezděz, Doksy)
- 8 Barbora vdova po Janovi Habartovi (Vřesovcově-Kostomlatském) z Vřesovic, rozená Myšková i se svými dětmi (Bílek 912, Ploskovice)

(Rytířský stav, muži)

- 9 Jan Jindřich Myška ze Žlunic (Bílek 386, dům v Praze)
- 10 Abraham z Gerštoryfu a z Malšvic (Bílek 113, Samšina)
- 11 Mikuláš Šic z Drahenic (Bílek 587, Červené Poříčí)
- 12 Bořek Mateřovský z Mateřova
- 13 Jan Ilbuk Kyšperský z Vřesovic (Bílek 916, Černčice)
- 14 Vojtěch starší Kyšperský z Vřesovic (Bílek 917, Brnany)
- 15 Karel Jestříbský z Rýzmburka (Bílek 219, Bohárna)
- 16 Pavel Lang z Kvacendorfu (Bílek 847, dům v Praze)
- 17 Bohuslav Elsnic z Elsnic (Bílek 95, Brníkov, Kobylníky)
- 18 Vilém Údrecký z Údře (Audrczky von Audrcz, Bílek 727, Libědice)
- 19 Bohuchval (Gotlob) Šekerka ze Sedčic (Bílek 503, Odolenova Voda)
- 20 Rudolf starší a Václav bratři Kelblové z Geisinku (Bílek 262, Chlumec u Chabařovic)
- 21 Václav Svatkovský z Dobrohoště (Bílek 583, Petrovice)
- 22 Kunata Hornátecký z Dobročovic (Bílek 168, bez majetku)
- 23 Jan Frydrych Bořek Dohalský z Dohalic (Bílek 80, Vysoké Veselí)
- 24 Zikmund Bojáček Velvetský z Nespečova (Bílek 7, bez majetku)
- 25 Jiří Čejka z Olbramovic (Bílek 62, bez majetku)
- 26 Jan z Chřenic (von Greinicz)
- 27 Jindřich Lhotský ze Ptení (Bílek 325, bez majetku)
- 28 Albrecht starší Robmhap ze Suché (Bílek 460, dům v Praze)
- 29 Jiří Hochauzor z Hochauzu (Bílek 161, Velemyšloves, Jezeří)
- 30 Jan Jindřich Kouč z Kouče (Bílek 297, Horní Trmice, Dubice)
- 31 Bernard Elsnic z Elsnic (Bílek 95, Brníkov, Kobylníky)
- 32 Karel a Adam Matyáš bratři Pfefferkornové z Ottopachu (Bílek 433, Podbradec)
- 33 Frydrych Loubský z Lub (Bílek 335, Mysln)
- 34 Rudolf mladší Kelbl z Geisinku (Bílek 262, 263)
- 35 Petr Kelbl z Geisinku (Bílek 262, Chlumec, Klíše, dům v Praze)
- 36 Zdislav (Zdeslav) Rut z Dírného i na místě svých nezletilých bratří Adama a Bo-
huslava (Bílek 478, Červená Lhota, Boreč)

- 37 Václav Bejček Velvetský z Nespečová
 38 Albrecht mladší Robmhap ze Suché (Bílek 462, Lichtenburk)
 39 Jiří Kamejtský ze Lstiboře (Bílek 228, Libochovany, Žernoseky)
 40 Václav Přínk /Prsík/ z Malých Vinařic (Bílek CXL, bez majetku)
 41 Jan Jindřich Elsnic z Elsnic (Bílek 95, 96)
 42 Adam Hrobčický z Hrobčic (Bílek 180, Budenice, Kamenný Most)
 43 Václav Kamejtský ze Lstiboře (Bílek 228, Libochovany, Žernoseky)
 44 Václav ze Štampachu (Bílek 624, bez majetku)
 45 Štastný Častovec Kaplíř ze Sulevic (Bílek 243, Vielno, Želechovice)
 46 Pavel Kyšperský z Vřesovic (Bílek 917, Mirečov)
 47 Jan Jindřich ze Štampachu (Bílek 615, Mašťov, Mšec)
 48 Jakub Hruška z Března (Bílek 192, Bitozeves)
 49 Jan Jindřich Údrcký z Údrce (Bílek 725, Drahonice)
 50 Václav Zumr z Herstošic (Bílek 936, Veselov)
 51 Adam Hruška z Března (Bílek 190, Seménkovice)
 52 Adam Vilém a Václav bratři Kelblové z Geisinku (Bílek 260, Ilfovice, Předlice)
 53 Vilém mladší z Doupolova (Bílek 86, Libočany)
 54 Jindřich ze Štampachu (Bílek 620, Kryt)
 55 Jaroslav Volf ze Štampachu (Bílek 619, Strojetice)
 56 Jan Vilém Bohuš z Otešic (Bílek 29, Přehoř)
 57 Ondřej Cettelberger z Cettelbergu (Bílek 56, Černíky)
 58 Zdislav ze Štampachu (Bílek 619, Bystřice)
 59 Jobst Šmuhař z Rochova (Bílek 607, Kralupy)
 60 Adam Satanýř (Ssatner) z Drahovic (Bílek CXXXVI a d.)
 61 Mikuláš (Ždárský) ze Žďáru

(Rytířský stav, ženy)

- 62 Barbora Gerštorfová z Chýše a Egerberka na místě svého vnuka Viléma, sirotka po jejím synovi Janovi Adamovi Haugvicovi a Lidmile z Doupolova (Bílek 139, bez majetku)
 63 Johana nyní vdaná Felgenhauerová (Felgenhauerin) rozená Cukrová z Tamfoldu namísto Adolfa a Alžběty sirotků po Janovi Adamovi Haugvicovi z Biskupic, svém předešlém manželovi (Bílek 139, bez majetku)
 64 Lidmila Bejčková z Víšovice
 65 Apolena Vančurová z Mateřova, jejíž manžel se nyní zdržuje v království Polském
 66 Anna Marie předtím vdova Rútova a nyní Ilrobčická, rozená Šmuhařová z Rochova a
 67 Kateřina vdova po Zikmundovi Robmhápoli, rozená Chuchelská
 68 Anna vdova po Janovi Častovcovi Myškovi, rozená Vřesovcová
 69 Sobina Lampachová, rozená z Nestajova
 70 Kateřina Horová, rozená z (?), vdova
 71 Uršula Sekerková z Mnichu, vdova
 72 Lidmila Rodovská z Nové Vsi, vdova
 73 Anna Pulbričová z Drahovic, vdova
 74 Kunhuta Služská z Berbisdorfu, vdova
 75 Kateřina Belvicová z Drahovic, vdova
 76 Anna Holanová (?) z Hoštic, vdova
 77 Dorota Střelová (Strzelin) z Kralovic, vdova
 78 Rozina Elsnicová z Špremberku, vdova (Bílek 95-96, Tatokryje)
 79 Anna Radkovicová z Doupolova, vdova
 80 Markéta Gerštorfová z Prorubč, vdova
 81 Alžběta Veronika Šlivská (Schlibitzin) z Kancfeldu (?), vdova
 82 Lidmila Týzlová z Mnichu, vdova (Bílek 559)
 83 Kateřina Vostromiřská z Rýzmburka, vdova
 84 Eva Vostromiřská z Rýzmburka, vdova
 85 Anna Kocová z Branišova, vdova
 86 Veronika Maternová z Nestajova, vdova
 87 Alžběta Střelová ze Sulevic, vdova
 88 Lidmila Chlívenská z Hrabný, vdova

- 89 Kateřina Horská (Horskin) z Hustířan, vdova
 90 Markéta Čejková ze Žďáru, vdova
 91 Lidmila Satanýřová (Satanyrin) ze Štampachu, vdova
 92 Uršula Hrušková z Elsnic, vdova
 93 Mariána pozůstalá vdova po Janovi Kladenském z Kladna, rozená Ropalová z Rysselberku i se svou osiřelou dcerou
 94 Lidmila pozůstalá vdova po Janovi Vtelenském z Vtelna, rozená Šenová z Šénu i se svou osiřelou dcerou (Bílek 994, dům v Praze)
 95 Anna pozůstalá vdova po Jindřichovi Bohabojovi Rašnovi z Rýzmburka, rozená Koučová z Kouče i se svými osiřelými dětmi (Bílek 454, Bošín)
 96 Alžběta Šliková hraběnka z Passounu a z Holiče, rozená purkrabinka z Donína, vdova (Bílek 606, Planá, Haunštějn)
 97 Sidonie šlechtična (Freyle) z Lohovic a z Hasištejna
 98 Eva Štampachová zchudlá (Verarmte) stará vdova i se svou vnučkou sirotkem po jejím synovi Václavovi Štampachovi
 99 Alžběta Ždárská (Saherlin) rozená Fictumová, vdova
 100 Markéta Fictumová z Fictum (Bílek 105, Klášterec nad Ohří)
 101 Hippolyta Fictumová z Fictum (Bílek 105, Klášterec nad Ohří)
 102 Markéta Lidmila Údrcká z Údrče
 103 Alžběta Kaplířová rozená Hrušková z Března, vdova
 104 Anna Širnyngarová (Schimpfrigen) z Štampachu, vdova
 105 Kateřina Štampachová
 106 Anna Marie Štensdorfarová, vdova
 107 Markéta Chřepická rozená z Chýnova a Vintrberka
 108 Uršula rozená Cettelbergerová, vdova
 109 Sobina Cettelbergerová rozená Donínová, vdova
 110 sirotci po Linhartovi z Štampachu (Bílek 621, Achníkov, Hasištejn)
 111 Anna Štampachová, rozená Solhauzová
 112 Alžběta Margaret a Anna Marie sestry z Doupova
 113 Uršula Štampachová, ochuzený sirotek
 114 Salomena Štampachová, ochuzený sirotek
 115 Marta Manvicová z Patokrej
 116 Alžběta, Eva a Marie Horové z Ocelovic, sestry, pozůstalé dcery Frydrycha Ilory z Ocelovic (Bílek 166, Otovice)
 117 Bohunka Myšková ze Žlunic
 118 Barbora Sekerková z Sedcic
 119 Esterka Koželková z Hřivic
 120 Rozina Strojetická ze Strojetic
 121 Johana a Kateřina sestry Bzeneské z Prorubě
 122 Marie Pešíková (Peschickyn) z Komárova
 123 Lidmila Pešíková z Komárova
- (Městský stav, muži, Praha)
- 124 Mistr Daniel Vratislavský (Bílek 988, dům v Praze), 125 Alexander Rumpal / Bílek 464), 126 Florián Mathes, 127 Jan Martyny, 128 Mikuláš Osterreicher z Löwenthalu, 129 Jiří Morávek, 129 Jiří Roll, 130 Šimon Krumlovský (Bílek 1035), 131 Doktor Severin Kundtmann, 132 Jan Vodňanský, 133 Šimon Kuttnauer (Bílek 1035),
 134 Matěj Hoffmann, 135 Šimon Hoffmann kapitán (Bílek 157, dům v Praze), 136 Michal Rüdiger, 137 Valentin Flaugar, 138 Jan Kristián Uzlar (Bílek 730), 139 Jan Řečický (Bílek 1270, 481), 140 Konrad Landt, 141 Lorenc Günther, 142 Zikmund Fichter, 143 Matěj Taufkirchner, 144 Adam Felix, 145 Jan Veselský, 146 Jan Hörenseisen, 147 Šimon Trompeter, 148 Jan Böhm krajčí, 149 Daniel Beránek truhlář,
 150 Zikmund Höcl, 151 Řehoř Kiršner, 152 Matěj Prager, 153 Jiří Schindler, 154 Jiří Müller, 155 Ondřej Bechtlerus, 156 Matěj Sumr krajčí, 157 Petr Raab,
 158 Martin Outrata, 159 Jiří Nygrýn, 160 Jan Kukla, 161 Jan starší Petráček z Vokounštějna (Bílek 988), 162 Vavřinec Benjamin od Háje i se svou manželkou a se svými oběma zeti Jiříkem Skramouským a Eliášem Frydrychem Korandou (Bílek 975),
 163 Daniel Houžvička jinak Zajíček řečený, 164 Jan Diecz, 165 Jiřík Svoboda Táhorský, 166 Bernard Karban z Volšan (Bílek 1030), 167 Vavřinec Štyler, 168 Ol-

dřich Kapoun z Karlova (Bílek 1030), 169 Jan Gallus z Reynštejna (Bílek 1186),
 170 Jakub Kaplánek (Bílek 1035), 171 Samuel Dobřenský (Dobržensky) z Nygropantu,
 172 Jiří Vyšín, 173 Jiří Čížek, 174 Pavel Kubic, 175 Václav Outrata, 176 Martin
 Dyman, 177 Jan Luzenický, 178 Jan Zoubek, 179 Jan Mirovský, 180 Jan Husinecký,
 181 Vojtěch starší Koutský z Jenštejna i se svou ženou Veronikou, vdovou Mityso-
 vovou z Litoměřic (Bílek 1031), 182 Jan Marcián Bezděcký z Bezděčí hory (Bílek 1035),
 183 Matouš Švík z Loukonos (Bílek 670), 184 Václav Žatecký i se svou ženou Doro-
 tou, 185 Pavel Kalivoda (Bílek 1018), 186 Tobiáš Vršovský z Těšetína i se svou
 ženou Dorotou (Bílek 908), 187 Daniel Meynsar i se svou ženou Kateřinou (Bílek 1036),
 188 Jan Volavka i se svou ženou Salomenou (Bílek 1025), 189 Mikuláš Jelínek, 190
 Mistr Jan Hippius (Bílek 990), 191 Petr Knour, 192 Jakub Tichý z Mělníka (Bílek
 1023), 193 Jiří Štejnář, 194 Jan Mirovský, 195 Ondřej Molitoris, 196 Adam Sta-
 roloubský, 197 Mikuláš Slavík, 198 Petr Bobek, 199 Bartoloměj Müller a Daniel
 Müller, 200 Mac Schlosser, 201 Jan Smrž, 202 Pavel Nöcl z Löwenastu, 203
 Petr Dyryx, apotékář (Bílek 1036), 204 Jan Blespor, 205 David Böhmer z Výmaru,
 206 Jan Demericht krejčí, 207 Noe Epfenhauer (Bílek 1026), 208 David Graw
 (Bílek 1027), 209 Jáchym Adler z Ouštu, 210 Martin Chrapkovský (Bílek 1035),
 211 Mikuláš Kolář, 212 Václav Mitys ze Starého města pražského (Bílek 1036),
 213 Jindřich Kozel z Peclinovce z Nového města pražského (Bílek 300), 214 Ducho-
 slav Deutsch ze Starého města pražského, 215 Jiří Peitl z Děčína, měšťan v Pírně,
 216 Prokop Přirůček, 217 Mikuláš Ridens,
 218 Jiří Hönišch, 219 Kryštof Pichelberger i se svou ženou Annou (Bílek 981),
 220 Matouš Kopřiva (Bílek 1125), 221 Jan Mostník z (?) Myštice, 222 Daniel Svenk-
 feld apotékář (Bílek 1131), 223 Jan Sojka (Bílek 1130), 224 Vít Sojka (Bílek 1130),
 225 Václav Slepíčka (Bílek 1130), 226 Jakub Švarc rejtmář, 227 Vít Cider,
 228 Adam Douša (Bílek 1121), 229 Tobiáš Kolda (Bílek 1124), 230 Václav Klatov-
 ský (Bílek 1124), 231 Jiří Liška (Bílek 1126), 232 Jiřík Křížek, 233 Václav Wigen
 z Šenova.

(Městský stav, Praha a ostatní města, muži)

234 Jan Tyschler se svou manželkou z Kutné Hory, 235 Jáchym Hager z Nymburka,
 236 Jan Kašovec se svou manželkou Kateřinou z Tábora, 237 Mistr Jan Cheb-
 dovský z Felzova (Bílek 551), 238 Jan Holubář ze Žatce, 239 Matěj Tučinský,
 240 Jiřík Lauryn z Unhoště, 241 Daniel Svoboda z Nového Města, 242 Jiří Plechov-
 ský, 243 Matěj Kubát, 244 Felix jinak Štastný Kálecký, 245 Šimon Brandejský, 246
 Šimon Malík ze Staré Boleslaví, 247 Fabián Walter z Lovosic, 248 Šimon Šmid,
 249 Havel Zajíček, 250 Mikuláš Svoboda z Dobříše, 251 Jan Voděradský, 252 Jan
 Šmid Ouřenovský, 253 Kryštof Percil z (?) Bubeneč, 254 Jan Brož z Sedlic, 255 Jan
 Brada Sušický, 256 Jan Maur z Prosimy, 257 Vít Živil z Chýnic, 258 Jan Lipnický
 z Příběnic z Prahy (Bílek 328), 259 Pavel Stoček z Prahy (Bílek 1023), 260 Mart-
 in Peldřimovský z Prahy, 261 Václav Šmid z Kutné Hory, 262 Martin Wagner z Kut-
 né Hory, 263 Adam Kirschner z Kutné hory, 264 Ondřej Hejmánek Písecký, 265
 Jakub Novoveský z Dobravice, 266 Václav Felix z Hořic, 267 Václav Knínský z Loun,
 268 Jan Kutnaur Rovenský, 269 Pavel Tintěra z Českého Brodu, 270 Václav Klau-
 dián z Hradce Králové, 271 Michal Junglínek z Boleslaví, 272 Martin Dubenecký,
 273 Jan Šnajder Chotušický, 274 Matěj Šnajder z Vinařic, 275 Jakub Dvořák z Čes-
 kého Brodu, 276 Jiřík Prokop z Čejkovic, 277 Martin Hlubucek z Čejkovic, 278 Pa-
 vel Skála z Zhoře, 279 Samuel Vavruš (Bílek 1261), 280 Lukáš Kárbán z Volšan
 (Bílek 250), 281 Jan Lukšan z Luftenštejnu (Bílek 978), 282 Izaiáš starší Stol-
 ler, 283 Eliáš Schrempf, prosí o dopomožení ke své dlužní pohledávce (Bílek 964),
 284 Václav Vysocký (Bílek 1262), 285 Jan Kváscička (Bílek 1035), 286 Jan Brunc-
 vík, 287 Pavel Enigl (Bílek 1257), 288 Lórenc Wencl, 289 Janata Bohutský z Chra-
 nic, 290 Jan Mandelka ze Slaného.

(Městský stav, ženy)

291 Kateřina Krocínovská, 292 Magdalena (?) Göricová vdova, 293 Ludmila Veliko-
 vá vdova, 294 Alžběta Šulcová vdova, 295 Ludmila Vesecká vdova, 296 Alžběta Mat-
 hesová vdova, 297 Kateřina Haunšildová vdova, 298 Barbra (?) Hineschová vdova ,

299 Anežka Kirchmayerová vdova, 300 Anna Stegmanová vdova, 301 Kateřina Košetická vdova, 302 Anna Huberová vdova i s pozůstalými vnuky, sirotky po Vojtěchovi mladšímu Koutském z Jenštejna Bílek 299, 303 Barbora Magrlová ze Sobíšku vdova Bílek 356, 304 Anna Treitlerová vdova Bílek 1024, 305 Judita Hershánová vdova, 306 Mariána Müllerová, vdova po Jakubu Müllerovi, 307 Samlomena vdova po Janovi Čtiborovi Kbelským Bílek 1035, 308 Imdila Celestynová z Freyfeldu i se svými osiřelými dětmi, vdova Bílek 973, 309 Anna Moravcová z Kantorský Hory vdova, 310 Anna ? Kerschová vdova, 311 Dorota Haberovéšová vdova Bílek 147, 312 Kateřina Hlaváčková vdova, 313 Dorota Šatolupková, vdova po Janovi Šatolupkovi Bílek 1023, 314 Veronika osiřelá dcera po Matějovi Vranovcově, 315 Anna Kohoutová z Pichelbergu vdova Bílek 1019, 316 Alžběta osiřelá dcera Jakuba Koutského, 317 Dorota Paurová jinak zvaná Zlatá, vdova, 318 Kateřina Kochanová vdova Bílek 277; 319 Lidmila Kozlová z Oskořína, vdova, 320 Regina Justina Mnichovská i se svými so osiřelými dcermi, vdova Bílek 1021, 321 Anna Winklerová vdova, 322 Dorota Witmanová z Kólburka vdova, 323 Magdalena Gerstenlauerová vdova

Bílek 1010, 324 Kateřina osiřelá dcera po Danihelovi Jonovi Bílek 991, 325 Dorota vdova po Matějovi Buvolovi, 326 Kateřina vdova po Janovi Ducháčkovi i se svými vnučkami, dcermi po Pavlu Domalisovi Bílek 1029, 327 Mariána vdova po Mikulášovi Olivovi i se svým osiřelým synem, 328 Veronika vdova po Jakubovi Holickém, 329 Alžběta Mejšnerová vdova, 330 Regina vdova po Janovi Wintovi, 331 Lidmila Metková vdova, 332 Lidmila vdova po Cipriánovi Gártnerovi, 333 Lidmila Jordánová vdova po Janu Ružičkovi Bílek 1018, 334 Dorota b vdova po Mistru Jiřím Karolidesovi, 335 Zuzana vdova po Martinovi Žateckým, 336 Anna vdova po Kryštofovi Richterovi, 337 Lidmila Čermáková vdova, 338 Kateřina Penízková jinak řečená Frycová i se svý svou osiřelou dcerou Bílek 1032, 339 Kateřina vdova po Petrovi Víkovském, 340 Anna vdova po Jiřím Šimkovi, 341 Mariána vdova po Matěji Valovském, 342 Anna vdova po Matěji Svobodovi, 343 Lidmila Smišková vdová, 344 Anežka Koberová z Rotenselsu i se svým služebníkem Pavlem Mirovským Bílek 270, 345 Anna Marie Winterová, 346 Barbora vdova po Janovi Ořesovi i se svými osiřelými dětmi (Bílek 1036), 347 Magdalena vdova po Jiřím (?) Lukovi (Lucke) i se svými osiřelými dětmi, 348 Dorota vdova po Jiřím Maruškovi, 349 Anna Šlotýřka, 350 Kateřina Adamovic jinak řečená Nožířová (Bílek 1120), 351 Regina Ždářská, 352 Dóra osiřelá dcera po Janovi Noskovi, 353 Dorota Komíková, 354 Dorota Šimečková, 355 Salomena Ježková vdova, 356 Alžběta vdova po Kašparovi Melicharovi Kochovi (Bílek 1124), 357 Dorota vdova po Jakubu Žateckým, 358 Anna vdova po Balcarevi Pičmanovi (Bílek 1128), 359 Kateřina vdova po Václavovi Žateckým (Bílek 1026), 360 Kateřina vdova po Janovi Jiskrovi (Bílek 1123),

(městský stav, Praha a ostatní města, ženy)

361 Alena Polákovic z Nymburka, 362 Benigná vdova po Janovi Troubovi z Berouna, 363 Kateřina Husáková, 364 Magdalena vdova po Ludvíkovi Šlechtovi z Brodu i se jejím osiřelým synem, 365 Mariána (?) Teumlerová vdova, 366 Sibyla z Bělé pod Bezdězem vdova po Karlovi Kavkovi Bílek 1124 i, 367 Lidmila Pobudová z Čerhovic, 368 Anežka Alektorová rozená Teuchbrechtová, pozůstalá vdova po doktorovi Samuelovi Alectorisovi se svými osiřelými dětmi, 369 Maruše Žabková z Kutné Hory vdova, 370 Ursula Močířka z Kutné Hory vdova, 371 Lidmila Smidová z Boleslaví, vdova i se svými osiřelými dětmi, 372 Alžběta Sattlerová z České Lípy, vdova i se svými osiřelými dětmi, 373 Eliza Novohradzovská z Boleslaví i se svými osiřelými dětmi, 374 Dorota vdova po Václavovi Hlaváčkoví z Nového města pražského, 375 Dóra Schönová vdova po Vítovi Nymburgerovi z Litoměřic (Bílek 1127), 376 Kateřina z Henštejnu vdova po Kašparovi Vajnerovi ze Starého města pražského.

Po uzavření tohoto hořejšího vymenování (Denomination) dali stejným způsobem vtělili svá jména níže jmenovaní vystěhovalec (Emigrirte) pro náboženství zdržující se pod milostivou ochranou (Protection) jeho kurfirstské Jasnosti, jeho milosti císařské a též královské se poddaně poručejíce a doufajíce:

377 Alexandr Kaplíř ze Sulevic i se svými dvěma syny spolenými se zemřelou první ženou rozenou z Vresovic (Bílek 233, Velké Lipno)

- 378 Anna Jonana Kaplířová rozena z Vřesovic
 379 Marie Magdalena, Alžběta Polyxena a Kateřina Sobina, sestry a sirotci po Janovi Bořivojovi Kyšperském z Vřesovic (Bílek 915)
 380 Frydrych ze Štaršedu osířelý syn po Hauboltovi ze Štaršedu,
 381 Marie Hiršpergerová z Königsheimu osířelá dcera po Kašparovi Hiršpergerovi
 382 Jiří Hluvar (Hofer) z Lohenštejnu (Bílek 203)
 383 Jan Želinský ze Sebužína (Bílek 1275)
 384 Eva Častolarová Dlouhoveská z Údře (Bílek 726)

Následující jsou měšťané z Litoměřic:

- 385 Jiří Keller, pekař, 386 Zachariáš Hausman pekař, 387 Matouš Klaus mědičovec, 388 Jiří Fischer mědičovec, 389 Zachariáš Bretschneider puškař, 390 Matouš Nussberger puškař, 391 Ondřej Nitsch provazník, 392 Martin Fric provazník, 393 Kryštof Reichenbach sedlář, 394 Matouš Lebzeltner sedlář, 395 Lorenc Dietrich pekař, 396 Jiří Weis pekař, 397 Ondřej Lieder bradýř, 398 Kašpar Güller, 399 Jiří Nüssel pozůstalý syn a mědirytec, 400 Tobiáš a Tomáš ? lodníci, 401 Wolf Miltner truhlář, 402 Adam Osterman švec, Tobiáš a Tomáš (?) Niezschwerové, lodníci, 403 Michal Bergmann mydlář, 404 Matouš Suber mydlář.

Jsou ještě sice mnozí chudí, osířelí a nanejvýš nouzí trpící, kteří pro krátkost času nemohli dát svá jména zapsat, utěšují se však nejjoddanější shovívavostí (Clementz) a milostí Ježišova císařské výsosti.

5. Význam vydaného prosobného listu z roku 1637

Za předpokladu, že iniciátoři prosobného listu ičinili vše pro úplnost jmenovitého soupisu pánu, rytířů a měšťanů usazených pod ochranou saského kurfiřsta během jara a leta roku 1637 a že tedy obecná doložka o dalších emigrantech je formální, lze z prosobného listu především určit strukturu saské emigrace.

Stavovská příslušnost signatářů

	celkem	mužů	žen
páni	8	4	4
rytíři	122	57	65
měšťané	272	186	86
	402	227	155

Poměr 1 : 15 : 34 moži uvedenými třemi stavy je zatím jedinou propočítanou hodnotou, protože dosavadní relace vycházely z jejich zdanovaného majetku r. 1557, 1603 a 1615 a nemohly se opřít o počty měšťanů; propočty o počtech odsouzených a pokutovaných pánu, rytířů a měšťanů podle Bílkových Konfiskací nebyly dosud provedeny. Reprezentativnost saského vzorku české stavovské emigrace je dánajen jeho jednotičností a nelze ani zatím odhadnout, jakou část vystěhovalo a veškeré české šlechty a měšťanstva představuje. Iniciátoři prosobného listu do soupisu správce nezařazovali jednotlivce, ale vždy manželské páry nebo sourozence společně pod jednu položku a v jednom případě i služebníky, takže je třeba spíše mluvit o stranách než o jednotlivcích.

Rozbor signatářů prosobného listu by měl přihlédnout především k územnímu rozptyle šlechtických i měšťanských původních míst pobytu v Čechách, chybí zde téměř jižní a západní Čechy a výrazně převažuje Praha, Litoměřice a oblast pod Krušnými horami. Také podíl méně majetných a bohatých emigrantů z řad šlechty i měšťanů, který by bylo možné z Bílkova díla přesně, poměrně snadno a ve značné úplnosti realizovat, by přinesl zajímavá zjištění. Z hlediska dalších osudů prosobného listu a saské emigrace je však důležité ověřit, při rozboru šlechtické i měšťanské emigrace, zda se pod prosobným listem podepsali skutečnějen ti, kteří se něčím proti císaři neprovinili a kteří emigrovali jen pro náboženství. Zde by byla vhodná konfrontace drážďanského soupisu signatářů z roku 1637 a pražského soupisu z roku 1633 o účastnicích saského výnádu do Prahy roku 1631 [7], nebo se soupisem emigrantu, aktiv-

ně bojujících v proticsařských armádách.^[11] Protože vídeňské úřady měly jistě informace o tom, kdo je jen pasivním vystěhovalcem, a kdo přijal i když jen z dočasných finančních důvodu službu u Sasu, Švédu, Dánu a jiných protivníku Habsburku, a protože signatáři výslově o sobě prohlašovali, že emigrovali jen z náboženských důvodů, a nejsou tudíž aktivní nepřátelé, stačilo císařskému partnerovi, aby v soupisu našel jen několik jmen provinilec a účastníku vpádu do Prahy roku 1631 a při jiných přiležitostech, a prosba byla odsouzena k zamítnutí. Po této stránce by soupis zaslouhal zvláště podrobného studia z pozic genealogických, protože takové případy nastaly (na příklad Bohuslav Elsnic z Elsnic, bratr Kamejší ze Lstiboře, Frydrych Loubský z Lub a další); každý by vyžadoval samostatné ověření a vysvětlení.

Prosba saských vystěhovalců byla zásadně císařem odmítnuta a patrně již po 15. 6. 1637 neprojděnávána. Nic však nebránilo tomu, aby od císaře nezískali individuální povolení k návratu jednotliví signatáři prošedného listu drážďanského, vždy však přitom byla dáná podmínka přestupu na katolictví, která by jistě saským vystěhovalcům byla jako celku nepřijatelná. I když jejich akce v roce 1637 tedy vyznala naprázdno, soupis 402 pánu, rytířů a měšťanů, usazených v Sasku a vystěhovalých z různých částí Čech a z některých českých měst je cenný příносem k dějinám 17. století, a edice jeho českého překladu jistě prospěje individuální a kvantitativní české genealogii.

Poznámky:

- 1 Přehled československých dějin I. (do roku 1848), These, Příloha k č. 2 Česko-slovenského časopisu historického II., 1954, str. 57 - 60 (kap.) 2 Snaha výtěžná reakce o upvnění svého postavení, kap. 3. Česká otázka v průběhu třicetileté války
- 2 Tomáš Bílek, Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, Praha 1882, díl I a II, prubozně stránkováno
- 3 Přehled československých dějin I, na uv. m., str. 57
- 4 tamtéž str. 39
- 5 Z početné literatury pro dané téma je třeba uvést alespoň:
F. Teplý, O českých exulantech v Perně po r. 1621, Časopis přátel starožitnosti 8, 1900, str. 96 násl.; J. Čelakovský, Návrat emigrace české r. 1931, Osvěta 3, str. 121; J. Volf, Čeští exulantii ve Freiberci v letech 1620 - 1620. Sborník Jednoty starých českých rodů, 1930, 1931, 1932 a 1933; týž Čeští exulantii v matrikách perenských, Sborník Jednoty potomků pobělohorských 3, 1932, str. 48 - 49 a 2, 1933, str. 3; V. Líva, Studie o Praze pobělohorské I, II a III, Sborník příspěvku k dějinám hlavního města Prahy IX, 1935; B. Jelínek, Die Böhmen im Kampfe um ihre Selbständigkeit, Praha 1916; G. Loesche, Die böhmische Exulanten in Sachsen. Jahrbuch für Geschichte des Protestantismus im ehem. Österreich, 42 - 44, 1923; A. v. Doerr, Genealogische Daten über einige böhm. Exulanten in Sachsen. Sitzungsberichte d. kgl. Gesell. f. Wissenschaften, Praha 1900; Chr. A. Peschek, Die böhmischen Exulanten in Sachsen, Lipsko 1857; a E. Winter, Die tschechische und slovácká Emigration in Deutschland im 17. und 18. Jahrhundert 1955
- 6 Archiv hl. m. Prahy, Rukopis 744, fol. 123
- 7 Přehled československých dějin I, str. 60
- 8 Přehled československých dějin I, str. 60
- 9 R. Smetschek v. Riesenthal, Adelige Exulanten in Kursachsen nach Urkunden des Dresden Hauptstaatsarchives. Vierteljahrsschrift für Wappen-, Siegel- und Familienkunde 30, 1902; týž Vertriebene Protestanten in Leipzig unter Johann Georg I. Neues Archiv für Geschichte und Altertumskunde 16, 1807, str. 274 a týž, Die böhmischen Exulanten unter kurfürstlicher Regierung in Dresden. Neues Archiv für Geschichte und Altertumskunde, 22, 1901, str. 301
- 10 Hlavní státní archiv Drážďany, rukopis 10332 Vierdele Buch. Einnehmung derjenigen so aus Böhmen und von anderen Orten weichen müssen, fol. 85 - 86
- 11 A. Komínek, Vystěhovalci čeští po bitvě bělohorské, FAM IX, 554 - 558

Přloha: Puvodní znění prosebného listu českých emigrantů císaři roku 1637.

Die Exulanten an Kaiser Ferdinand III. d. d. Dresden, 15. Juni 1637:

Allerdurchlauchtigster, vnüberwindlichster, Grossmächtigster
Römischer Kayser, zu Hungern und Böhmiß König.

Allergnedigster Kayser, König vnd Herr. Demnach bey dem löblichen in diesem Jahr zu Regenspurg gehaltenen vnd glücklich vollendeten Churfürstlichen Collegial Königl. Wahl- vnd Krönungstag, beydes der weiland Röm. Kay. Mayt, herzliebsten Herrn Vatern, allerhöchstseligsten andenkens, sowol auch E. Kay. Mait, durch Ihro Churf. Dchl. zu Sachsen Herrn Abgesandte, nebenst hochansehnlicher Chur: Intercession eine vnderthenigste Supplication wie E.: Kay: Mait, an begefügter allervnderthenigsten abschrift derselben sich allergd zu ersehen haben werden,) ueberreicht worden, darinnen wir in allervnterthenigsten Demuth hochstlebentlich bitten, E. Kay. Mait, woltten aus Kayserlicher gütte allergd geruhnen, unser aller, sowol unserer Weiber vnd Kinder, bevor der armen Witwen vnd Waysen, höchstbetrübten, mehr als der Todt selbsten elenden, nunmehr in das eilfste Jahr wehrenden Zustand, Jammer vnd Noth zu beherzigen, die angebohrne Kayserliche gnad vnd milde zu ertheilen vnd solche vns in vnserer allerunderthenigsten bitte erfreulichen geniessen zu lassen.

Auf welches vnser demüthigstes suchen von Euer Key: Mait, wir eine gewisse schriftliche Resolution aus E. Key. Mt. Böhimschen Hof Canzley de dato Regenspurgk vom 28. Januarij iziges Jahres solcher Gestald empfangen, dieweilen in bemelten unsren supplicationen ob wir alle einerley vrsachen halben aus dem Lande sich begeben, nicht zuurnehmen ist, alss sollten wir ingesamt eine gewisse specification unserer Nahmen E. Key. Mait, vbergeben und hierauf weiter gebührende allergndste resolution erwarten. Damit nun E. Key. Mait, allergnedigsten intention vnd willen ein genügen beschehe, Thun hirmit E. Key. Mt. wir, so sich bloss allein wegen der Evangelischen Religion vnd Augspurgischen Confession aus dem Königreich Böhmi vnter die gnedigste protection Ihrer Churf. Dhl. zu Sachsen Begeben und darunter bis dato friedlich vnd gebührend enthalten, eine specification oder denomination unserer Namen in dieserfester demuth fürtragen, allervnderthenigst bittende, E. Key. Mt. geruhnen allergnedigst die wiederholung vnd ernewerung obherührter vnserer aller vnterthenigsten supplication in Keyserl. gnaden zuvermerken vnd zu erwegen, darneben vns mit dero Keyserl. milden gütte zu begnadhen vnd zu erfreuen. Welche hohe Keyserl. gnade wir nicht allein hoch achten, sondern auch für E. Key. Mt. vnd dero ganzes höchstloblichsten Keyserliches Haus, Gott den Allmechtigen zu bitten vnd vñsere vnderthenigste trew samth der Posteritet ieder Zeit zu erweisen, nicht vnterlassen werden. E. Key. Mait, allergnedigste resolution hierauf erfrewlichen erwartende Euer Kay: vnd Kön: Mait;

zu schuldigster demuth allervnderthenigste Unter Ihr. Churf. Dhl. zu Sachsen gnedigster protection sich enthaltende vnd vermöge der hiebey liegenden Consignation specificierte denominante und aniceo supplicire, aus dem Königreich Böhmi wegen der Evangelischen Religion vnd Augspurgischen Confession Emigrirte:

Es befinden sich noch zwar viel arme verwayste vnd höchst nothleidende, So weggen der Kürze der Zeit ihre nahmen nicht vnterschreiben lassen können, getröstet sich aber dennoch allervnterthenigst E. Kay. Mait, gnedigster Clemenz und Gnade.

Actum Dresden den
15. Junii 1637

Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant,
Ovidius: Metamorphosy

KOMPLEXNÍ ROZBORY - PŘEDPOKLAD PRO POUŽITÍ DAT RANÉ POPISNÉ GENEALOGIE PRO ÚČELY KVANTITATIVNÍ

Vladimír Rolinc

1. Časová hranice pojmu rané popisné genealogie.

Základním rodopisným pramenem pro každého genealoga jsou matriky, a to platí v nezmenšené míře i pro badatele, zabývajícího se kvantitativní genealogií.

Zatím co v průběhu 17. století a v 1. polovici 18. století nezaznamenáváme vedení matrik žádných výraznějších změn, dochází v době josefinské k význačným zásahům státu, které přinesly do matričních záznamů podstatné proměny. Tak již po říjnu r. 1770, kdy byly obytné domy označeny conscripčními čísly, začínají faráři uvádět No. Cons., i při jednotlivých matričních zápisech. A těhož roku byly zavedeny císařským patentem povinné rubriky pro všechny tři druhy matričních záznamů, Guberniální nařízení z roku 1779, aby byla u těch jedinců, kteří mají dva názvy, uváděna v matrikách vždy obě jména, podle gruntu (neb přízvisko) i rodné jméno (příjmení), umožnilo přesnou identifikaci rodin. Nadále pak měla být příjmení křtěných a oddávaných zapisována nikoliv podle gruntu, ale podle jména rodiny. A nakonec podle dvorského dekretu z 19. 7. 1784 byly matriční záznamy vedeny pro každou obec farností odděleně a zavedeny zvláštní knihy pro narozené, oddané a zemřelé.

Těmito josefinskými reformami bylo ukončeno svérázné rané období, které se zákonem promítlo do popisné genealogie a výrazně ji odlišilo od období následného. Charakteristickým znakem raného období je mimo vzpomínané nejednotnosti vedení matričních zápisů i nejednotnost příjmení a strohost větviny zápisu, postrádajících mnohé důležité identifikační faktory, jako podrobnější rodový původ, zaměstnání a pod. Ovšem současně je to období, které badatelům přináší v maximální míře to nejhezčí - pocit objevovat. Naše práce zde nabývá zvláštního kouzla, napětí a po vyřešení často velmi komplikovaných problémů, i ten pravý pocit uspokojení.

Závažnost raného období tkví v tom, že skoro vždy tvoří podstatnou část sledovatelného období popisné genealogie. Pro genealogii bylo chybou, že se zustávalo u povšechného konstatování nespolehlivosti tohoto období a pokusy o vědečtější přehodnocení dat nebyly usměrnovány a koordinovány. Celé desítky badatelů se různými cestami i metodami individuálně potýkalo s nepřesnostmi záznamů a dosáhli výsledku, které jsou použitelné i pro kvantitativní genealogii. Není přitom rozhodující, zda hranici tohoto raného období posunují někteří badatelé do roku 1749 s tím, že konzolidace příjmení již značně pokročila - na věci samé to prakticky málo změní. Závažná je však okolnost, že se někdy neshodujeme v zásadní otázce, v čem spočívá největší problém tohoto období.

2. Znásobení příjmení - rozhodující problém raného období.

Běžně se sice uznává, že neustálenost příjmení je jedním z charakteristických rysů této doby, ale jen málo prací se vážněji zabývalo tímto problémem a jeho vyhodnocením.

Výsledně to vědlo k všeobecnému podecení tohoto rozhodujícího negativního faktoru.

U mnohých badatelů se proto setkáváme s názorem, že přezdívka, jak se ne plně správně znásobení příjmení běžně říká, je činitelem v celkovém počtu užitých příjmení něčím výjimečným a dokonce zanedbatelným. Tento zásadní myl je pochopitelný, uvědomíme-li si, že k odhalení všech vztahů mezi skutečnou fyzickou osobou a několika užitymi příjmeními nestáčí běžně používané metody genealogické praxe. Negativně se zde projevilo, že nejsou vždy propracovány vztahy mezi základní složkou obyvatelstva,

které užívá nebo vlastní nemovitosti a je proto součástí urbářu, gruntovnic, lán. visiací a pod., a zbylou složkou t. zv. migrační, kterou tyto doklady logicky pomíjí (stav duchovní, panští úředníci, a zřizenci, podruzi, nájemci panských mlýnů, šenkýři, pastýři apod.). Tím se ku škodě věci ztrácí návaznost matričních dokladů na výše jmenované doklady základní složky.

Ale přejděme k faktum :

Více jak dvě desetiletí jsem prováděl komplexní rozbory obcí východomoravské farnosti města Kelče za období 1622 až 1749 za použití celkem bohatého dokumentačního materiálu jednak matričního (od roku 1662), jednak gruntovnic a urbářů od roku 1622. Výsledky v otázce znásobení příjmení byly překvapující a průměrně procento znásobených příjmení dosáhlo v poměru k celkovému počtu příjmení 15 %. Je to vysoké procento a proto nepřekvapilo, když v diskusi v brněnské pobočce GHS se po mé přednášce o metodách, vedoucích ke zjištění znásobení příjmení vyskytl názor, že se jedná zřejmě o výjimku, která charakterisuje jen určitou omezenou oblast.

Názor, který dosud není a určitý čas ještě nebude výjimkou.
K prověření byla proto oponentem vybrána zcela náhodně malá obec v brněnské oblasti na Blanensku a společně s autorem článku proveden její komplexní rozbory.

Přesto, že se jedná o případ s mimořádně skromným srovnávacím nematričním materiálem, bylo i zde prokázáno minimálně 12 % znásobení, ovšem s konstatováním, že toto procento není, co do horní hranice, konečné.

V zásadě však není rozhodující, zda se snad najdou v českých zemích oblasti, kde toto procento o něco klese či stoupne. Důležitý je nesporný závěr, že nelze o znásobení příjmení v žádném případě hovořit jako o zanedbatelném faktoru. Vychází jí z tohoto faktu jeví se komplexní rozbory jednotlivých obcí či vyšších jednotek nejen jako nezbytný předpoklad ověření správnosti konečných závěrů našich všeeméně soukromých rodopisných prací, ale i jako nutný předpoklad k možnému použití dat tohoto období pro účely dosažení proklamovaných cílů kvantitativní genealogie. Přitom komplexní rozbory samozřejmě neřeší pouze problém znásobení příjmení, ale odstraňují většinu výše vzpomínaných nedostatků a nepřesností, hlavně u matričních zápisů. Podářilo se tímto způsobem objevit dokonce záměrné zkreslení rodných matrik, které se výjimečně vyskytlo.

Hovořit podrobně o metodách komplexního rozboru není účelem tohoto příspěvku, vyžaduje to pro svou rozsáhlost samostatný článek.

Stručně je lze charakterisovat jako účelové propojení různých identifikačních sítí za účelem docílení návaznosti mezi doklady matričními i nematričními. Kromě běžně užívaných matričních sítí populárních cyklu a vhodným upravením sítě kmotrů se při rozboru vytváří umělý souřadnicový systém, založený na společném jmenovateli, kterým v té době mohou být a jsou pouze křestní jména rodiče.

Vzájemným prekrytím těchto sítí dochází k odhalení většiny vazeb mezi jednotlivými příjmeními též fyzické osoby.

Neocenitelným pramenem pro tuto práci pak budou fondy velkostatků, a to zejména v těch lokalitách, kde se zachovaly "Soupisy dětí živých otců a sirotků", které usnadňují přesnou identifikaci jedinců a rodin ve sporných případech.

Význam pro účinnost tohoto systému má i grafická úprava, jež základní model může být případ od případu účelově upravován, například s event. zaměřením na některé cíle programované kvantitativní genealogie.

3. Ověření a příp. úprava dat raného období podmínkou pro odpovědné použití v kvantitativní genealogii.

Článek dr. J. Honce: Možnosti a cíle české kvantitativní genealogie a heraldiky, zveřejněný v 1. sesiti 4. řady GHS listů, je nesmírně závažný a přál bych naši genealogii, aby byl příšinou obratu a skutečným mezníkem v naší práci.

I když ponechávám povolenčejším zasáhnout do diskuse o stanovení koncepce a orientace při obnově vědecké genealogické činnosti, nechce tento příspěvek být pouze názo-

rem k volbě metodiky a pracovního postupu. Vyvstává totiž otázka, zda si vybereme pro dosažení cíle tu nejjednodušší cestu a použijeme pro účely kvantitativní genealogie jen dat po roce 1785, event. 1749, které většinou nevyžadují žádných předběžných úprav, či zda zahrneme do celkových plánů i naznačenou a potřebnou úpravu dat raného období.

Prvně naznačenou cestu nepovažují za správnou. Nelze totiž rané období vyřadit jen proto, že v něm až příliš často některé jedince nemůžeme přesně identifikovat. Na takový experiment je to příliš dlouhé a závažné období. Ovšem větší chybou by bylo prostě je rádově přiřadit k období následnému a nevzít na vědomí jeho problematiku. To by bylo nevědecké a výsledky by nesly logicky značné a nežádoucí zkreslení. Je ovšem pravda, že do sumarizace některých potřebných dat tato vnitřní problematika doby vůbec nezasahuje, ale po domyšlení zjistíme, jak poměrně úzká je tato oblast. Nikdo si nezastírá pracnost hlubokých analýz, jakými komplexní rozborové nesporně jsou, ale zdaleka to není pole tak neorané, jak by se někdo domníval. Je nutno však koordinovat drobné i rozsáhlejší sondáže desítek lokálních badatelů, s jejichž předpokládanou pomocí jejich objevy modelově usměrnit a vzniknou nám první ostrůvky v moři naší české genealogie.

I když spojení a rozšíření ucelenější územní celky by někde časově přesahlo plánované desetileté období, mohly by být ještě před konečným termínem používány v dnešním rozsahu za předpokladu, že by jejich přirozená a víceméně náhodná územní dislokace byla zámrně doplněna dalšími, třeba trpasličími sondami v oblastech "nikoho".

Závěr.

Je dobré si však uvědomit, jak hluboko nové metody zasahují do dosavadní praxe a myšlení badatelu. Každá totiž provedená práce popisné genealogie je cenným a potřebným kamenem do stavby této společné pyramidy. A nebude někdy lehké vzdát se po léta shromažďovaných informací a vazeb ve prospěch společné věci, bez rovnocenné "náhrady" zveřejnit výsledky mnoha hodin poctivé badatelské práce. Ale bez této oběti pro společnou věc se nutně bude naše práce trápit, budeme pracně objevovat již objevené.

Překonání tohoto úzce sobeckého "soukromnictví" v naší práce je nejen podmírkou, ale i nutným předpokladem další úspěšné cesty a vlastně jedině možné cesty.

ZAVŘENÁ REKONSTRUKCE RODINY MAGDALENY ČUDOVÉ, BABIČKY B. NĚMCOVÉ, A VÝCHODOČESKÁ GENEALOGIE

Jaroslav Honc

Adolf Irman - Rudolf Rejchrt, Pravda o matce Boženy Němcové. Česká Skalice 1973, 72 stran a příl. rozrod Jiřího Novotného.

Edice dokumentu o rodině manželů Jiřího a Magdaleny Novotných, jejich zhodnocení a vyličení několikaleté cesty za jejich kompletačí ve farních archivech v Kladsku, Vídni a Gainfarni, předložené v referované publikaci, představuje závažný úspěch české genealogie. Zásluhou Muzea Boženy Němcové v České Skalici a Památníku národního písemnictví v Praze, vydavatel souboru 35 dokumentu (str. 33 - 58) a čtyř statí autorské dvojice a Ludvíka Mühlsteina (str. 5 - 32) dostala naše literární věda po několika desíletích přesné údaje o matce a babičce B. Němcové a česká genealogie potvrzení své funkčnosti a přínosnosti. Dřívější snahy lokálních badatelů, učitelů i literárních historiků nalézt datum narození matky Boženy Němcové i data o jejích sourozencích nebyly systematické, nevyužívaly všech archivních pramenů a nemohly být proto úspěšné. Rozhodným a úspěšným byl proto až detailní průzkum autorského kolektivu v kladských matrikách narozených a zemřelých, kde manželé Novotní pokřtili 9 dětí a pohřbí-

li 5, respektive 6 dětí. Zásluhou autorů byly aktivizovány i rakouští genealogové, kteří osvětlili poslední léta M. Novotné, dožívající ve Vídni u mladší dcery Fräntzlové a rodinu gaisfarských Panklů: právě jejich nález záznamu o pozůstatlostním řízení Magdaleny Novotné z 19. 4. 1841 umožnil rekonstrukci rodiny J. a M. Novotných (nádeník Kašpar Novotný v Ratibořicích, manželka kočího Terezie Panklová v Ratibořicích, neženatý kočí Josef Novotný ve Vídni a manželka slaněckáře Johana Fräntzlová ve Vídni) a identifikaci Terezie Panklové s čtvrtým dítětem J. a M. Novotných Marií Magdalénou (nar. 8. 11. 1797).

Z podkladů referované edice a publikace lze tak již sice sestavit přesný vývod B. Němcové ze čtyř předků. Vývod by však měl obsahovat 17 rodových dat (3 rodičovské páry po 5 zápisech a probant 2 záписy) a rakouská genealogie do něho dluží jeden údaj (úmrtí T. Panklové roz. Haindlové) a česká genealogie dva údaje (narození J. Novotného a M. Čudové).

Vývod B. Němcové ze 4 předků

Ferdinand Pankl nar. Gainfarn 3. 12. 1759 podruh, Gainfarn zemř. Gainfarn 1. 5. 1834	Terezie Haindlová nar. Gainfarn 23. 2. 1757	Jiří Novotný nar. Dobruška asi 1763 mušketýr, Kladsko zemř. Kladsko 17. 5. 1805	Magdalena Čudová nar. Křovice asi 1770 dcera tesaře zemř. Vídeň 27. 3. 1841
odd. Gainfarn 3. 2. 1782		odd. Kladsko 5. 2. 1792	
Jan Pankl nar. Gainfarn 24.6.1794 kočí Zaháň zemř. Zaháň 27.6.1850	Terezie Novotná nar. Kladsko 8.11.1797 zemř. Zaháň 4.12.1863		
odd. Česká Skalice 7. 8. 1820	Barbora Panklová nar. Vídeň 4.2.1820 spisovatelka Božena Němcová zemř. Praha 21.1.1862		

Největším přínosem východočeských genealogů pro moderní českou kvantitativní genealogii je však kompletace rodových dat o dětech manželů Novotných, umožňující rekonstrukci jejich rodiny a plnou srovnatelnost historicko-demografických ukazatelů populacního profilu rodiny. Význam rekonstruované rodiny manželů J. a M. Novotných je tím větší, že technické i metodické překážky při sledování osudu rodin nejehudších vrstev s intenzivní migrací a s vysokou disperzí přežívajících dětí rozhodně sníží počet rekonstruovaných a statisticky využitelných rodin příslušníků vesnické a městské chudiny, pro komparaci s jinými sociálními skupinami tak závažných. Jiří Novotný, mušketýr, po odchodu z pruské armády výrobce houní, někdejší tkalcovský syn z Dobrušky a vystěhovalec z podhůří Orlických hor, byl naštěstí v Kladsku trvale usazen a neměl místo pobytu. S Magdalenou Čudovou, nejmladší dcerou tesaře a chalupníka od Dobrušky, zavádět do Kladská stejně jako on existenci atraktivností města Kladská, si byli věrnými životními druhy. Jejich společný život, nepředstavitelně tvrdé podmínky a úspěšná výchova čtyř dětí představují typický osud tisícu jejich současníků, kteří ze své býdy nenalezli východisko a tvořili tak feudální proletariát. Výsledek jejich celoživotní cesty, zašisovaný do jedenácti rádků a 23 genealogických údajů jejich rekonstruované rodiny, má však vysokou důkazovou hodnotu.

**Rekonstrukce rodiny Magdaleny Čudové
provdané Novotné**

jméno	narození	úmrtí	svatba, partner, povolání
1. Magdalena Čudová, dcera tesaře, Křovice u Dobrušky			
	asi 1770	27.3.1841	5.2.1792 Kladsko
2. Jiří Novotný, tkadlec, mušketýr pluku Favret v Kladsku	asi 1763	17.5.1805	
01 Jan Karel Augustin	8.9.1792	nezjištěno	
02 Kašpar	1.1.1794	27.3.1856	16.1.1825 Dobré u Dobrušky
03 Marie Barbora Terezie			
04 Terezie	26.9.1795	29.1.1799	epidemie neštovic
05 Jan Josef Emanuel	8.11.1797	4.12.1863	7.8.1820 Jan Pankl, kočí
06 Josef	1.10.1799	11.5.1800	
07 Johana Magdalena Františka	26.3.1801	nezjištěno	neženatý, kočí ve Vídni
08 Emanuel Kristián Antonín	1.1.1803	16.1.1803	
09 Johana	7.5.1804	12.5.1804	
	5.10.1805	9.12.1855	3.11.1836 Simon Fränzl, slaněckář

Ani po syntetické referované publikaci A. Irmana a R. Rejcherta není rekonstruovaný rodinný list manželů Novotných bez mezer, protože chybí dva důležité údaje o narození obou rodičů a úmrtní data dvou dětí; ročníky narození rodičů jsou však spolehlivě určené z ostatních záznamů a také dožitý věk kočího Josefa Novotného ve Vídni. Ize skupinově určit, takže jen o osudech prvorozzeného dítěte manželů Novotných bude třeba provést genealogické došetření, k němuž bude vodítkem historickodemografické zhodnocení shromážděných 21 dat rekonstruované rodiny.

Z propočítávaných historickodemografických ukazatelů, jejichž počet se ustálil na jedenácti (dožitý věk partnerů, věk partnerů při svatbě, počet porodů, fertilita matky v pětiletých obdobích, posvatební porodový interval, meziporodové intervaly, průměrný meziporodový interval, počet dětí, úmrtnost dětí do 1 roku, úmrtnost dětí od 1 do 20 let a dožitý věk dospělých dětí) je rodina M. Čudové provd. Novotné příležitostí k metodické úvaze o souvislosti délky meziporodových intervalů s délkou laktacního období: hypotéza o přímé závislosti (čím delší období kojení dítěte, tím delší meziporodový interval) by totiž v daném případě pomohla osvětlit osudy Jana Novotného (nar. 8. 9. 1792). Díky autorům referované edice a publikace je totiž nade vši pochybnost řada dětí manželů Novotných úplná a součet meziporodových intervalů mezi prvním až devátým dítětem (celkem 157 měsíců, od září 1792 do října 1805) i jednotlivých osm meziporodových intervalů (15, 21, 26, 23, 18, 21, 16 a 17 měsíců) je přesný a schopný analýzy. Ponechá-li se zatím mimo úvahu první interval mezi narozením Jana a Kašpara Novotných (15 měsíců), lze zbylých 7 meziporodových intervalů rozdělit do skupiny delších a kratších intervalů. Ve čtyřech delších meziporodových intervalech (26, 23, 21 a 21 měsíců) se manželům Novotným narodili čtyři děti tehdy, když předcházející děti přežily alespoň jeden rok: 03 M. Barbora Terezie (dožila 3 let 4 měsíci, sourozenec 04 po 26 měsících), 04 Terezie (dožila 66 let, sourozenec 05 po 23 měsících), 02 Kašpar (dožil 62 let, sourozenec 03 po 21 měsících) a 06 Josef (dožil nejméně 40 let, sourozenec 07 také po 21 měsících). Naopak ve třech kratších meziporodových intervalech (18, 17 a 16 měsíců) se jim narodily děti tehdy, když předchozí dítě v kojeneckém nebo dětském věku zemřelo: 05 J. J. Emanuel zemřel po osmi měsících (nejblížší sourozenec 06 Josef se narodil po 18 měsících), 08 Emanuel zemřel po pěti dnech (nejblížší sourozenec 09 Johana se narodila po 17 měsících) a 07 Johana zemřela po 15 dnech (nejbližší sourozenec se narodil po 16 měsících).

Meziporodové intervaly a věk dětí M. Čudové

interval (měsíci)	pořadí dětí	dožitý věk nejblížšího staršího sourozence
26	03	04 03 3 roky 4 měsíce
23	04	05 04 66 let
21	02	03 02 62 let
21	06	07 06 nejméně 40 let
18	05	06 05 8 měsíců
17	08	09 08 5 dní
16	07	08 07 15 dní

Hypotéza o prolongaci meziporodových intervalů o celé období laktace (čili o nemožnosti otěhotnění po dobu kojení) byla v historické demografii již diskutována a zustala otevřená. Česká kvantitativní genealogie k ní jistě řekne své, až počet rekonstruovaných rodin určitého období a též sociální příslušnosti bude tak vysoký, aby umožnil sociální propočty se statistickou věhou. Rodina M. Čudové pravidlo. Novotné tuto hypotézu potvrzuje, i když nijak výrazně. Průměrné meziporodové intervaly 17 měsíců nastaly skutečně v případech, kdy laktací období bylo zkráceno úmrtním dětí a naopak průměrné vysoké meziporodové intervaly 23 měsíců se uskutečnily ve čtyřech případech, kdy dítě přežilo a kdy laktací období proběhlo celé. Současně se však právě na rodině Novotných v Kladsku ukazuje, jaký význam by tato prokázaná hypoteza měla pro praxi genealogu: pomohla by dokázat úmrtní dítěte v kojeneckém věku i v případě mezerovitého matriceňského pramene.

Nejkratší meziporodový interval manželu Jiřího a Magdaleny Novotných v Kladsku se uskutečnil mezi dítětem 01 a 02 (Jan a Kašpar), kteří se narodili v rozmezí 15 měsíců. Kdyby platila hypoteza o přímé závislosti meziporodového intervalu a věku staršího dítěte (čím dříve zemře starší dítě, tím dříve se narodí následující dítě), pak by v úmrtních matrikách fary v Kladsku musela být v září a říjnu 1792 mezera, protože právě patrně první dítě Jiřího Novotného Jan Karel Augustin (nar. 8. 9. 1792) zemřelo. Je na dalších genealogických pracovnících, aby tuto domněnkou ověřili, interpolovali jeden ze tří chybějících genealogických dat rekonstruované rodiny J. a M. Novotných a aby tak potvrdili či vyvrátili zmíněnou hypotézu interval - laktace. že je velmi pravděpodobné velmi časté úmrť prvorozzeného děcka manželu Novotných v Kladsku, dokazuje i prostá logika a praxe nedublování téhož křestinného jména v jedné rodině: Novotní křtili totiž třetího syna roku 1799 opět jménem Jan (05 Jan Josef Emanuel 1. 10. 1799).

Kdyby se potvrdilo, že dítě 01 Jan zemřelo před dovršením 1 roku, pak by podstatně vzrostl podíl dětské úmrtnosti (ukazatel 9 historicko-demografického pasportu rodiny), která by u Novotných činila 44% (4 z devíti).

Záslužné dílo Pravda o matce Boženy Němcové autora A. Irmana a R. Rejharta, které si čeští genealogové dodatečně nyní připomínají, zapadá dobře do tradice východočeské genealogie, která se vypořádala s problémem sociálního původu a rodových souvislostí svých významných rodáků a která v genealogické monografii tehdejšího universitního profesora Zdenka Nejedlého o předcích Bedřicha Smetány má příklad a vzor. Syntetičnost práce o předcích Boženy Němcové a adaptovatelnost jejich výsledků i pro náročné cíle kvantitativní genealogie a ovšem i pro naši literární historii, historickou demografii a další vědní obory tak z referované práce vytváří příklad po všech stránkách následování hodný.

GHS PRAHA

Na schůzi výboru GHS Praha byl dne 14. září 1976 přijat pořadím tisící člen Václav KABOUREK z Prahy 2, nar. 31. 5. 1921, jehož hlášeným badatelským zájmem je historie a heraldika. Přejeme mu hodně úspěchu.

PRUBĚŽ ZÁJEZDŮ GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ SPOLEČNOSTI V ROCE 1976

GHS Praha zorganizovala v roce 1976 za pomocí čestného člena GHS Jaromíra Prusíka, pověřeného výborem, čtyři tématické zájezdy pro členy. Zájezdy byly plně obsazeny. Na některé zájemce se již místo pro pozdní přihlášku nedostalo. Zájezdy směřovaly z Prahy do různých oblastí a setkaly se až na malou přepršku 22. května vždy s pěkným počasím. Všude byli účastníci v památkových objektech dobré přijati a i obědy byly všechny připraveny k plné spokojenosti účastníků zájezdů.

V sobotu 22. května byl směrován zájezd GHS do Českého Středohoří. Jelo se nejprve přes Mělník do starobylého města Úštěku, které je připomínáno již v 11. století. Po krátké prohlídce města i kostela sv. Petra a Pavla, díle slavných stavitelů Broggio, bylo pokračováno do zámku Ploskovice, kterážto stará někdejší tvrz je připomínána i neodborníkem operou Bedřicha Smetany "Dalibor". Půvabný zámek s malbami J. Navrátila i park byl středem obdivu účastníků zájezdu. Po Ploskovicích následovaly Litoměřice, kde byl připraven oběd. Město bylo krátce prohlédnuto. Navštívili jsme dom sv. Štěpána v biskupské rezidenci a viděli jsme domek K. H. Mácha, ve kterém v Litoměřicích roku 1836 žil a zemřel. O historii města podal při obědě výklad vedoucí zájezdu J. Prusík. Dále jsme jeli do Luckého mlýna v Třebenic, kde na nás čekal již rodopisec, starý mlynář Jiří Šašek. O jeho rodě je stále vedená rodinná kronika již od dob bělohorských. Nejen tento fakt a vše, co nám ukázal, (neobyčejně ochotně p. Šašek), ale i jeho sbírky starých mincí a jiných unikátů, vzbudilo neobyčejný zájem. Kolem hradu Hazmburku, který je toho času z bezpečnostních důvodů nepřístupný, jsme zajeli do Libochovic, rodiště slavného J. E. Purkyně.

Zámek, naposledy majetek rodu Herbersteinů, (dílo Antonio da Portoy, stavitele roudnických Lobkoviců) je krásný park, byl středem velké pozornosti našeho zájezdu. Z Libochovic jsme pak zajeli do blízké Budyně nad Ohří, poměrně málo navštěvované a přece tak přitažlivé nejen zbytkem kdysi slavného královského hradu, ale i pozoruhodným muzeem, umístěném v hradu. Zde se zastavil čas ve středověku.

V Budyni byla výchovávána potomní manželka krále Václava II., královna Rejčka, žil zde Tycho de Brahe zakladatel české chemie, Jan Bavor Rodovský z Hustířan, Václav Hájek z Libočan, historik Bartoloměj Paprocký a jiní. Odtud jsme se vrátili přes Veltrusy do Prahy.

V sobotu 5. června 1976 se jelo směrem jihovýchodním. Zájezd směřoval nejprve do Benešova, kde jsme ještě přibrali jednoho člena GHS a pak jsme se zastavili v blízkém zámku Jemniště, kde je dnes expozice ŠČSP. Barokový zámek z roku 1752 i expozice zajímaly všechny.

Za Vlašimi pokračovali jsme přes nový viadukt nad přehrada Želivky do rodné myslivny skladatele Zdeňka Fibicha ve Všebořicích. Krásné malé muzeum slavného skladatele i zasvěcený výklad správkyně muzea a lesnaté prostředí okolí s výhledem do kraje bylo zážitkem.

Následovalo památné místo Želiv, sídlo kláštera z roku 1139. Při pohledu na někdejší hrad Tréků z Lípy připoměli si účastníci Ham zův román "Šimon kouzelník". Po prohlídce poutního kostela, vystavěného v 18. století v barokní gotice slavný G. Santinius jsme odjeli do Červené Rečeice. Tato osada je připomínána roku 1290 a na město byla povýšena roku 1593. Původní gotický hrad arcibiskupský byl přestavěn v letech 1556 - 1577 v renesanční zámecké se sgrafity. Pozoruhodné zevní opevnění datuje se z roku 1530 - 40. Z Červené Rečeice směřoval zájezd GHS do Pelhřimova, kde byla zastávka na oběd na starobylém náměstí v hotelu "Slavie". Po krátké prohlídce města jsme jeli na památný vrch Křemešník, kdysi slavné poutní místo. Kostel sv. Trojice, fara a škola na lesnatém vrchu, vůvodící okolní Českomořavské vysokočině je dějištěm poutavého románu "Na krásné samotě" pelhřimovského děkana Vaňka, který zahynul ve II. světové válce.

Z Křemešníku jsme přes Humpolec dojeli na hrad Lipnici. Hrad z počátku 14. století byl obýván až do roku 1869 a dnes je nákladně restaurován. Zde podával mladý průvodce, kandidát na vysokoškolské studium historie, výklad, doklad to, jak dnes skutečně již jen málokde konají průvodcovskou službu negraduovaní. I rarita, že v hradní kapli

světil po roce 1417 husitské kněze biskup Heřman Nikopolský, byla připomenuta.

Z Lipnice jsme se vrátili přes Ledeč n. Sáz., Kutnou Horu s krátkou zastávkou v Zásmukách, do Prahy. Na tento zájezd nemohl vedoucí J. Prusík pro úplné obsazení uspokojit zvlášť četné zájemce. Asi přece jen šlo o oblast málo známou a kdysi komuničně odlehčou.

Jako třetí byl konán zájezd v sobotu 19. června a to směrem západním od Prahy. Přes Beroun jeli jsme nejdříve do Žebráku. Zašli jsme na tamní hřbitov a poklonili se památké buditelů bratří Nejdřílých i obdivováni "Anděla", poslední sousoší slavného sochaře Václava Levčho, učitele J. Myslbeka. I tam ní muzeum a výstava obrazu J. Ilňovského svým uspořádáním zaujalo. Následoval Kublov a Veliz, připomínaný již v pořadských dobách zachráněním knížete Jaromíra v roce 1004 před smrtí z rukou Vršovce. Nad Kublovem je na vrchu Velíz kostelík, jehož portál je pozustek někdejšího kláštera za husitských bouří zničeného a dnes odkryvaného. Na hřbitovku je pochován vrstevník Smetanův J. L. Zvonař, tvůrce hudby k písni "Čechy krásné, Čechy mě" na slova liblinského direktora a básníka J. V. Picka. Toto bylo vzpomenuto již při zájezdu GHS v srpnu 1975 v Liblíně.

V Kublově prohlédli jsme si malé muzeum, věnované především památké rodáka J. L. Zvonaře. Pak jsme jeli přes nádherné lesy křivoklátské kolem Podmokel (s největším evropským nálezem z roku 1771 keltských mincí obrovské hodnoty) přes Žvíkovec a Chříč na hrad Krasov nad Mží, kde jsme byli již očekáváni učiteli V. Tomešem a J. Janatou, zanícenými dobrovolnými obětavými pracovníky na obnově starého hradu, jednoho z nejstarších šlechtických hradů v Čechách z roku 1232, sídlo rodu Kolovratů. S velkým zájmem byl vyslechnut výklad o historii a o obnově hradu a pokochali jsme se i krásnou lesnatou přírodou nad řekou Mží. Po krátkém přestávce dojeli jsme na oběd do obce Kozojedy, kde byl zásluhou p. Václava Prusíka připraven levný a pěkný oběd v milém prostředí.

Ochotou liblinského faráře byla umožněna i prohlídka starého kostela sv. Mikuláše v Kozojedech a pak směřoval zájezd GHS přes Kralovice, Jesenici do zámku Krásný Dvůr u Podbořan, kdysi sídla Černínů. Podle zdejšího zámeckého parku vybudoval Sylva Taroucca park u svého zámku v Průhonických vrších. Prohlédli jsme si neobyčejně bohaté městské muzeum a město ještě s dochovanými hradbami i branami a po občerstvení jsme se pak přes Krušovice a Nové Strašecí vrátili do Prahy. Všichni velmi spokojení po krásném červnovém dni, plném přírody a množstvím historických památek.

V sobotu 4. září 1976 byl uspořádán poslední zájezd a to na východ od Prahy. První zastávka zájezdu GHS byla v Přerově nad Labem, kde jsme si již v 8 hodin prohlédli tamní skanzen a opět si ověřili život našich předků na vesnici. I zámeček, kam rád jezdíval císař Rudolf II. byl středem zájmu, i když nyní není přístupný. Dále jsme navštívili zámek "Karlov Koruna" v Chlumci nad Cidlinou přes Poděbrady, o jejichž historii byl podán opět podrobný výklad vedoucím zájezdu J. Prusíkem. Chlumecký zámek, jeho umístění v nádherném parku, i právě tam konaná výstava barokního umění velmi všechny zaujal. Bohužel poslední prostory zámecké nemohly být již prohlídnuty, poněvadž bylo potřebné dovézti jednu účastníci, stíženou velkou nevolností urychleně do pardubické nemocnice. Jeli jsme přes lázně Bohdaneč. V Pardubických jsme obhávali (opět jako vše v krásném prostředí v restauraci "Corso"). Po obědu byla individuální prohlídka města a pak jsme odjeli na Kunětickou horu. Hrad z roku 1421, založený Divišem Bořkem z Miletínských a zdokonalený zvláště za Pernštejnou do překvapujícího rozsahu, má koldokola výhled na celé Polabí. Poslední zastávkou na zájezdu byla prohlídka zámku Hrádku u Nechanic, někdejšího sídla Harrachů. Plným právem může být skutečně Hrádek s rozlehlym parkem nazýván východočeskou Illubokou. I zde jsme se setkali při výkladu s nadšenou vysokoškolskou studentkou dějepisu a archivnictví, která projevila živý zájem o naši Společnost a své členství v ní. Odsud přes Nový Bydžov, Městec Králové a Poděbrady vrátili jsme se v dobré náladě do Prahy.

Všichni při rozloučení si přáli, aby zase bylo v roce 1977 pokračováno v zájezdech GHS pro živé doprovodné slovo, které se tak líbily a přinesly taklik pěkných zážitků všem účastníkům. Jistě máme ještě neobyčejně množství památek a krásných koutů u nás, které bychom měli navštívit a poznat. Snad k tomu dojde. Tak na shledanou v roce 1977.

J. P.

POBOČKA MLADÁ BOLESLAV

Zájezd pobočky Mladá Boleslav

Ve dnech 12. a 13. června 1976 jsme uspořádali tématický autokarový zájezd do jižních a západních Čech. Navštívili jsme při tom několik objektů, které bývají zpravidla stranou zájmu zájezdů jiných organizací, ale které v současné době upoutávají pozornost širší veřejnosti v důsledku péče, vynakládané státem na jejich rekonstrukci.

Na hradě Kámen si 33 účastníků zájezdu, mezi nimiž bylo i 6 zájemců z Prahy, prohlédlo nejen vkusnou expozici památek z historie Pacovska, ale i stálou výstavu z dějin motocyklistů, v romanticky položeném vodním zámečku Červená Lhota si připomnělo mimo jiné i filmy, které zde byly natáčeny. Krásný přirodní rámc má i lovecký zámeček Kratochvíle u Netolic, kde účastníci obdivovali nejen jeho bohatou malířskou a štukovou výzdobu, ale i čistotu renesančního slohu, v němž byl za éry posledních Rožmberků postaven.

Po prohlídce a noclehru v Písku, se vydali účastníci zájezdu druhý den do Blatné, jejíž vodní zámek je překvapil jak slohovou bohatostí od románské doby přes gotiku a renesanci až do novodobých úprav, tak i bohatostí sbírek, komentovaných průvodců v dobovém obléčení. Poslední zastávkou byl lovecký zámek Kozel u Plzně, jehož bývalí majitelé Černínové a Valdštejnové jsou spjati i s historií Mladoboleslavskou. Kromě interiéru klasicistního zámku a jeho anglického parku si také účastníci prohlédli stálou galerii plastik akad. sochaře Karla Dvořáka.

Celý zájezd se líbil a přinesl všem, kteří se na něm podíleli, hodně nových poznatků, poučení i zábavy, živené improvizovanou hudbou. Při návratu bylo rozhodnuto shlédnout při příštím zájezdu některé památky Podkrkonošska. Jar. Kovář

POBOČKA BRNO

Výbor Genealogické a heraldické společnosti místní pobočky v Brně pořádá pravidelná podzimní a zimní setkání každé třetí úterý v měsíci na Vysokém učení technickém, strojní fakultě v Brně, tř. Obránců míru 65 v posluchárně č. 29 (event. 28) od 18,00 hod. do 20,14 hod., na nichž budou prosloveny mj. tyto přednášky:

16. 11. 1976 - dr. Jiří Plichta - Heraldika Napoleonovy Francie

21. 12. 1976 - dr. Jiří Adámek - Vývod jedné selské rodiny z Kralic na Hané od r. 1652 do r. 1870

Valná hromada se uskuteční třetí úterý měsíce ledna 1977.

V prosinci 1976 se bude konat přátelské mikulášské posezení.

Bližší informace o všech našich akcích jsou pravidelně sdělovány ve spolkové vývěsní skřínce, umístěné v Brně, Solniční 10. Změnu programu činnosti si vyhrazuje výbor; členstvu bude pruběžně dávána zpráva o dalších plánech na členských schůzích a ve vývěsní skřínce.

EXKURZE PO MĚSTĚ "TŘÍ ZLATÝCH POHÁRŮ"

Dne 19. června se sešli zájemci - členové GH společnosti pobočky Brno - na vlastivědném zájezdu do Ivančic. Účastníci po svém příjezdu byli seznámeni s bohatou a pochmurnou historií tohoto města. Dále si prohlédli místní památky, t. j. tak zvaný dům pánu z Lipé, který je v současné době sídlem MěDNV a v němž je umístěno okresní muzeum okresu Brno - venkov. Navštívili jsme v tomto domě výstavu obrazů zdejšího občana, akademického malíře Ing. Jiřího Dvořáka, dále výstavní síň muzea a k němu připojenou památnou síň zdejšího rodáka, malíře světového významu Alfonse Muchy. Byl též prohlédnut farní kostel s jeho barokním mobiliářem, dále prostor náměstí s mariánskou statuí a renesančními portály. Velká pozornost byla také věnována prostoru tak zv. "Sboru", kde byly shlédnutu zbytky objektů připomínajících dobu Českých bratří, dobu, která měla tak velký význam pro naši jazyk a naši kulturu. Bylo vzpomněno to zvláště vynikají-

cí osobnosti, českobratrského biskupa Jana Blahoslava, který zde působil a je zde i pochován - a jeho díla z vláště pak jeho překladu t. zv. Bible Kralické, jejíž tisk byl připraven ve zdejší tiskárně, která byla později přesťehována do Kralic.

Ota Douhek

Dne 3. července 1976 se uskutečnil zájezd do Mor. Krumlova. Účastníci zájezdu navštívili v prvé řadě zámek, který je vynikající památkou tzv. florentské renesance na sever od Alp. Tento zámek je v celé řadě zámků tohoto druhu nejstarší a největší a po zámku v Bučovicích nejkrásnější. Je opravdu velká škoda, že byl v padesátých letech vyjmut z kategorie státních zámků, do které byl v r. 1946 zařazen. Byl zhodnocen výkladem jak po stránce umělecké tak i historické. Byl rodovým sídlem mocného habsburkovského rodu dědičných maršálků českých, pánu z Lipé až do r. 1620 a po dalších 300 roků majetkem Lichtensteinů krumlovské větve. Dále byla navštívena monumentální Muchova "Slovanská epopej", instalovaná v tomto zámku a Paracelsova sín, kde jsou umístěny památky na tohoto vynikajícího lékaře a alchymistu, který zde v 16. století pobýval.

Ve městě byl návštíven raně gotický farní kostel, jehož závěr je ještě pozdně románský a v němž jsou náhrobky drobné šlechty z okolí spolu s náhrobkem stavitele krumlovského zámku Leonarda Gara de Bisona. Prohlédnuta byla rovněž přilehlá klasicistní hrobka Lichtensteinů, jejichž byl Krumlov residenčním městem. Dále bylo po krašování prohlídka tzv. klášterního kostela, který je torsem původního gotického kostela, založeného pány z Lipé ve 14. století. Byl shlédnut jeho bohatý barokní interiér s plastickou výzdobou sochaře Lengelachera. Cestou na nádraží byla zastávka u dominanty kraje a města, barokní kaple sv. Floriana na nevysokém návrší, odkud je krásný pohled na město, na jeho okolí i na celý kraj.

Ota Doubek

Naše vycházka z 24. 7. 1976 směřovala do lesních komplexů severně od Brna, když dvěma architektonicky zcela odlišným objektům, jejichž historie však má společné body.

Bývalý klášterní kostel vranovský, jehož nynější podobu tvořil stavitel Ondřej Erna podle plánů jezuítů Jana Maria v roce 1622, je pro genealogii zajímavý hlavně liechtensteinskou hrobkou pod kostelem.

Původní klenutou kryptu pod hlavním oltářem, vybudovanou současně se stavbou kostela, funkčně vyřídala nová monumentálně řešená hrobka, tvořící podzemní kostelní loď. Technický náročný projekt byl svěřen v r. 1818 knížecímu architektu Vavřinci Voglovi z Břeclavi a v r. 1819 započal s dvouletou stavbou mistr Biringer ze Ždánic. Vranovská hrobka právem patří mezi vzácné empírové stavby tohoto druhu.

Návštěva Nového Hradu a zřícenin tzv. Starého Hradu nám připomněla dobu švédských válek v našem kraji. Je potěšitelné, že zříceninu Nového Hradu se snaží udržovat a konzervovat skupina přátel historických památek z Blanska. Bylo by škoda, kdyby tato historicky sice nepříliš významná stavba zanikla, neboť je milou ozdobou adamovských lesů.

Jiří Čenek

V sobotu 28. srpna 1976 se sešli členové GLHS a přátelé rodopisu na letos poslední vlastivědnou vycházku, jejímž cílem byly paměti hodnosti obce Těšany.

Skupina vytrvalých účastníků se v průběhu návštěvy Těšan seznámila nejen s řadou historických objektů (první zpráva o obci je z roku 1277, kdy Anežka z Obřan daruje třetinu obce klášteru ve Žďáru nad Sázavou), se skutečností oživenou vyprávěním pamětníků, ale měla možnost i konfrontovat řadu detailních údajů o životě z literatury známé ústřední postavy dramatu A. Mrštíka "Maryša".

Nejprve upoutala pozornost členů GLHS zajímavá technická památka - usedlost bývalé panské kovárny z r. 1787 s kompletním provozním i obývacím zařízením interiéru, restaurovaná a zpřístupněná před několika málo léty díky péči Technického muzea v Brně a Krajského střediska památkové péče. Expozice kovářství je doplněna o stálou výstavku vývoje zemědělského "kovářského" nářadí a vybrané ukázky mistrovských kusů kovářské ruční práce.

Ve společenské místnosti objektu setrvali potom účastníci v živé debatě nad rozborém známého díla A. Mrštíka "Maryša", jehož děj se odehrával právě v obci Těšany. Autor odtud čerpal nejen námět, ale našel zde i řadu typů pro všechny ústřední postavy. (A. Mrštík zde působil krátkou dobu jako učitel).

Při rozhovoru s kustodem expozice a vnukem Maryši - p. Chalupou, jsme se dovedeli řadu podrobností, doplňujících hloubější celkový rámec dramatu.

Na místním hřbitově jsme potom shledali jak hrob rodiny Turkovy, kde je pochována i Maryša, vlastním jménem Horáková (Felix Turek je v dramatu popsán jako Vávra), tak i hrob literárního Francka.

V závěru vycházky si účastníci prohlídli alespoň exteriér pozdně barokní stavby těšanského zámku, pocházejícího z konce 18. století. Býval v majetku dominikánského kláštera v Brně - upomínkou jsou i dvě hodnotné sochy svatců - Sv. Dominika a sv. Gotharda, umístěné v obci. Dnes je objekt využíván k hospodářským a obytným účelům.

Přestože se zúčastnila této poslední vycházky skutečně pouze hrstka oddaných vyznavačů historického místopisu, je možno říci, že se vraceli spokojeni a obohačeni o pěkný zážitek i řadu nových poznatků.

J. Plichta

POBOČKA ÚSTÍ nad ORLICÍ

K pamáce MUDR. Františka Sychry

Časně ráno 1. září 1976 nás všechny překvapila zpráva, že již není mezi námi MUDR. František Sychra, předseda pobočky GHSP v Ústí n. O. Zemřel náhle dne 31. srpna 1976 na cestě ze zaměstnání. Překvapení z jeho náhlého skonu bylo o to větší, že ještě odpoledne téhož dne jsme se viděli a pln elánu se radil o další činnosti pobočky a dalších badatelských plánech.

Narodil se 27. 10. 1913 v Praze. Jeho otec pocházel z rodu ústeckých Sychrů, a mezi jeho předky patří obrozenecký buditel a skladatel Matěj Josef Sychra. Po absolvování gymnasiálních studií v Brně r. 1938 promoval na tamější lékařské fakultě. Po studiích působil v Litomyšli a Ostravě, odkud r. 1946 odešel do České Třebové. Zde působil jako železniční a později obvodní a posudkový lékař. Roku 1967 pak přešel na ONV v Ústí n. O. do funkce vedoucího posudkového lékaře. .

Jeho zálibou mimo cestování (soukromě, i jako průvodce Čeledou procestoval téměř celou Evropu), se stala historie Ústecka a hlavně rodopis. Prostudoval řadu archiválií a shromáždil velké množství údajů pro rodokmen svého i manželčina rodu. Přitom se neomezoval jen na vlastní rodokmen, ale shromáždil i velké množství rodopisných výpisů pro většinu Ústeckých a Českotřebovských rodů. Při zakládání pobočky GHSP v Ústí n. O. se hned zapojil do přípravných prací a po jejím ustavení byl zvolen za předsedu.

Zapojil se aktivně do práce pobočky a byl všem dobrým rádcem a pomocníkem. Rád a nezískal se s každým podélil o své zkušenosti a znalosti, které při studiu archivů vžil získal. Rádi vzpomínáme na jeho přednášku o Ústí n. O. po třicetileté válce, kterou přednášel na jedné z členských schůzek. Nedokončena zůstala jeho velmi záslužná práce na pořizování opisu soupisu poddaných podle výry z r. 1650, který na základě fotokopií, zapůjčených z ŠÚA v Praze pro potřeby naší pobočky pořizoval. A jen smrt mu zabránila v dokončení tohoto opisu, ke kterému zbýval jen týden práce. Také jeho další příspěvek k činnosti naší pobočky, zpracování rodokmenů malíře ústeckého u traktivistického kancionálu zůstal nedokončen. Celá GHSP v něm ztratila velkého a zaníceného badatele a dobrého kolegu. -jk-

Minulostí není třeba milovat, stačí jí rozumět a nezapomenout, že končí v budoucnosti.

M. Ivanov

ÚMRTÍ ČLENŮ GHSP:

Letos na jaře zemřel (člen GHSP od 16. 2. 1969)
Karel RÜCKER z Pardubic - Polabin

Letos v létě zemřel (člen GHSP od 9. 10. 1969)
Vilém JERSÁK ze Sulejovic, zemědělský dělník
nar. 29. 3. 1911 Zelov, Polsko.

Dne 28. srpna 1976 zemřel v Teplicích člen
Mirko MAREK (68 let)

REJSTŘÍK JMEN — V. Elznic : Prosebný list z roku 1637
(čísla u jmen jsou uvedena podle shora daného pořadí podpisů)

Adamovic Kateřina	350	Diecz Jan	164	Gerštorfová Barbora	62
Adler Jáchym	209	Dietrich Lorenc	395	Gerštorfová Markéta	80
Alekterová Anežka	366	z Dirlného	36	Göricová Magdaléna	292
Bechtlerus Ondřej	155	Dobřanský Samuel	171	Graw David	208
Belvicová Kateřina	71	Dohalský Jan Frydrych	23	Günther Lorenc	141
Bejček Václav	37	Domalis Pavel	326	Güller Kašpar	398
Bejček Zikmund	24	z Donína 1, 6, 96, 109		Habervešlová Dorota	311
Bejčková Lidmila	64	z Donína Vladislav	1	Hager Jáchym	235
Benjamin Vavřinec	162	z Donína Kateř. Polyx.	6	Haugvic Jan Adam	62
Beránek Daniel	149	z Doupova 53, 62, 79, 112		Haunšildová Kateřina	297
z Berbisdorfu	74	z Doupova Vilém ml.	53	Hausman Zachariáš	386
Bergmann Michal	403	z Doupova Alžběta, Markéta a		Hejmánek Ondřej	264
Berková Alžběta	7	Anna Marie	112	Hersánová Judita	305
Berková Anna Marie	5	Douša Adam	228	z Herstošic	50
Bezděcký Jan Marcian	182	z Draženice	11	Hincschová Barbora	298
z Biskupic	63	z Drahovic	60, 73, 75	Hippius Jan M.	190
Blespor Jan	204	z Dubé 5, 7		Hiršpergerová Marie	381
Bobek Petr	198	Dubenecký Martin	272	Hiaváčková Dorota	374
Böhm Jan	148	Ducháčková Kateřina	326	Hlaváčková Kateřina	312
Böhmer David	205	Dvořák Jakub	275	Hlubuček Martin	277
Bohuský Janata	289	Dymán Martin	176	Hochauer Jiří	29
Brada Jan	255	Dyryx Petr	203	Hoffmann Matěj	134
Brandejský Šimon	245	z Elsnic Bohuslav	17	Hoffmann Šimon	135
z Branišova	85	z Elsnic Bernard	31	Holanová Anna	76
Bretschneider Zachariáš	389	z Elsnic Jan Jindřich	41	Hölzl Zikmund	150
Brož Jan	254	Elsnicová Rosina	78	Holická Veronika	328
Bruncvík Jan	286	Elsnicová Voršila	92	Holubář Jan	238
z Března	48, 51, 103	Enigl Pavel	287	Hönisch Jiří	218
Uvojovová Dorota	325	Epfenhauzer Noe	207	Hornátecký Kunata	22
Bzenská Johanna	121	Felgenhauerová Joh.	63	Hörneisen Jan	146
Bzenská Kateřina	121	Felix Adam	114	Horová Alžběta, Eva a	
Carolides Jiří M.	334	Felix Václav	266	Marie	116
Celestínová Lidmila	308	z Fictum Hipolyta	101	Horová Kateřina	70
Cettelbergová Sobina	109	Fichter Zikmund	142	Horská Kateřina	89
z Cettelbergu Ondřej	57	Flaugar Valentín	137	z Hoštice	76
Cidr Vít	227	Fischer Georg	388	Houžvička Daniel	163
Cukrová Johanna	63	Fricsch Martin	392	z Hrabný	88
Častolárová Eva	384	Frycová Kateřina	338	z Hrobcíčic	42, 66
Čejka Jiří	25	Gallus Jan	169	Hrobcíčká Anna Marie	66
Čejková Markéta	90	Gärtnerová Lidmila	332	Hrobcíčký Adam	42
Čermáková Lidmila	337	z Geisinku 20, 34, 35, 52		Hruška Adam	51
Čížek Jiří	173	Gerstenlauerová Magd.	323	Hruška Jakub	48
Demericht Jan	206	z Gerštorfu Abraham	10	Hrušková Voršila	92
Deutsch Duchoslav	214				

- z Hrušova 6
 z Hřivic 119
 Huberová Anna 302
 Husáková Kateřina 363
 Husinecký Jan 180
 z Hustiřan 89
 Iluvar (Hofer) Jiří 382
 Chebdovský Jan M. 237
 Chlivenská Lidmila 88
 z Chlumu a Košumberku 3
 Chrapkovský Martin 210
 z Chřenice Jan 26
 Chřepická Markéta 107
 z Chýnova 107
 z Chýš a Egerberka 62
 Jelínek Mikuláš 189
 Jeseníkský Karel 15
 Ježková Salomena 355
 Jiskrová Kateřina 360
 Jonová Kateřina 324
 Jordánová Lidmila 333
 Junglínek Michal 271
 Kalecký Felix 244
 Kalivoda Pavel 185
 Kamejtský Jiří 39
 Kamejtský Václav 43
 Kaplánek Jakub 170
 Kaplíř Alexandr 377
 Kaplíř Šťastný (Felix) 45
 Kapličová Alžběta 103
 Kapličová Anna Joh. 378
 Kapoun Oldřich 168
 Karban Berna rd. 166
 Karban Lukáš 280
 Karolidesová Dorota 334
 Kaššec Jan 236
 Kavková Sibyla 366
 Kbelská Salomena 307
 Kelbel Adam Vilém 52
 Kelbel Petr 35
 Kelbel Rudolf st. 20
 Kelbel Rudolf ml. 34
 Kelbel Václav 20, 52
 Keller Aegidius 385
 Kerschová Anna 310
 Kirchmayerová Anežka 299
 Kirschner Adam 263
 Kiršner Řehoř 151
 Kládenská Mariana 93
 Klatovský Václav 230
 Klaudián Václav 270
 Klaus Matouš 387
 Knínský Václav 267
 Knaur Petr 191
 Koberová Anežka 344
 Kováč Anna 85
 Kohoutová Anna 315
 Kochanová Kateřina 318
- Kochová Alžběta 356
 Kolář Mikuláš 211
 Kolda Tobiáš 229
 z Komárova 122, 123
 Komíneková Dorota 353
 Kopřiva Matouš 220
 Koranda Eliáš Frydr. 162
 Košetická Kateřina 301
 z Kouče 30, 95
 Kouč Jan Jindřich 30
 Koutská Alžběta 316
 Koutský Vojtěch st. 181
 Kožel Jindřich 213
 Koželková Esterka 119
 Kožlová Lidmila 319
 z Kralovic 77
 Krocínovská Kateřina 291
 Krumlovský Šimon 130
 Křížek Jiří 2
 Křížek Jiří 232
 Kubát Matěj 243
 Kubík Pavel 174
 Kukla Jan 160
 Kundtman Severin 131
 Kutnauer Jan 268
 Kuttnauer Šimon 133
 Kvásnička Jan 285
 Kyšperská Marie Magdalena,
     Alžběta Polyxena a Kateřina
     Sabina, sestry 379
 Kyšperský Jan Ilburk 13
 Kyšperský Pavel 46
 Kyšperský Vojtěch st. 14
 Lampachová Sobina 69
 Landt Konrád 140
 Lang Pavel 16
 Laurýn Jiřík 240
 Lebzeltner Matouš 394
 Lhotský Jindřich 27
 Lieder Ondřej 397
 Lipnický Jan 258
 Liška Jiří 230
 z Lobkovic Sidonie 97
 Loubský Frydrych 33
 ze Lstiboře 39, 43
 Luková Magdalena 347
 Lukšan Jan 281
 Luženický Jan 177
 Magrlová Barbora 303
 Malík Šimon 246
 Mandelka Jan 290
 Manvicová Marta 115
 Martýny Jan 127
 Marušková Dorota 348
 Maternová Veronika 86
 z Mateřova 12, 65
 Mateřovský Bořek 12
 Mathes Florian 125
- Mathesová Alžběta 296
 Maur Jan 256
 Mečířka Uršula 370
 Mejšnerová Alžběta 329
 Metková Lidmila 331
 Meysnar Daniel 187
 Miltner Wolf 401
 Mírovský Jan 170
 Mírovský Jan 194
 Mirovský Pavel 344
 Mitys Václav 212
 Mnichovská Regina Just. 320
 z Mnichu 71, 82
 Mölitoris Ondřej 195
 Moravcová Anna 309
 Morávek Jiří 129
 Mostník Jan 222
 Müller Bartoloměj a Daniel 111
 Müller Jiří 154
 Müllerová Mariana 306
 Myška Jan Jindřich 9
 Myšková Anna 68
 Myšková Barbora 8
 Myšková Bohunika 117
 z Nespečova 37, 24
 z Nestajova 67, 69, 86
 Niczschwer Tobiáš a Tomáš 400
 Nitsch Ondřej 391
 Nöcl Pavel 202
 Nosková Dorota 352
 z Nové Vsi 72
 Novobydovská Eliza 373
 Novoveský Jakub 265
 Nožířová Kateřina 350
 Nussberger Matouš 390
 Nüssel Georg 399
 Nygrýn Jiří 159
 Nymburgerová Dorota 375
 z Ocelovic 116
 z Olbramovic 25
 Olivová Mariana 327
 Ostermann Adam 402
 Oriesová Barbora 346
 z Operštorku Jan Albr. 4
 z Operštorku Anna M. 5
 Österreicher Mikuláš 128
 z Otěšic Jan Vil. Boh. 56
 z Ottopachu 32
 Outrata Václav 175
 Outrata Martin 158
 Paurová Dorota 317
 Peitl Jiří 215
 Peldřimovský Martin 260
 Penízková Kateřina 338
 Percí Kryštof 253
 Pešíková Marie 122
 Peškovičová Lidmila 123
 Petráček Jan st. 161

Pfefferkorn Karel a Adam
Matyáš, bratři 32
Pičmanová Anna 358
Pichelberger Kryštof 219
Plechovský Jiří 242
Pobudová Sidonie 367
Polákovic Alena 361
Prager Matěj 152
Prokop Jiřík 276
z Prokrubě 80, 121
Přímk Václav 40
Příruček Prokop 216
z Ptení 27
Publicová Alena 73
Raab Petr 157
Radkovcová Anna 79
Rašínová Anna 95
Reichenbach Kryštof 393
Ridens Mikuláš 217
Richterová Anna 336
Robmhap Albrecht st. 28
Robmhap Albrecht ml. 38
Robmhapová Kateřina 67
Rodovská Lidmila 72
z Rochova 59, 66
Roll Jiří 129
z Rottenfelsu 344
Rumpál Alexandr 125
Rut Zdislav, Adam a Bohuslav,
bratři 36
Rutová Anna Marie 66
Rüdiger Michal 136
Ružičková Lidmila 333
z Rýzmburka 15, 83, 84, 95
Kečický Jan 139
Satanýř Adam 60
Saturnýrová Lidmila 91
Sattlerová Alžběta 372
z Sedlčic 19, 118
Sekerka Bohuchval 19
Sekerková Barbora 118
Sekerková Uršula 71
Schindler Jiří 153
Schlosser 200
Schönová Dorota 375
Schrempf Eliáš 283
Skála Pavel 278
Skramoušský Jiří 162
Slavata Jan Albrecht 3
Slavík Mikuláš 197
Slepčíká Václav 225
Sluzská Kunhuta 74
Smíšková Lidmila 343
Smrk Jan 201
Sojka Jan 223
Sojka Vít 224
ze Solhauzu 111
Staroloubský Adam 196

Stegmanová Anna 300
Strojetická Rosina 120
Štěfová Alžběta 87
Štěfová Dorota 77
Suber Matouš 404
ze Suché 28, 38, 67
ze Sulevic 45, 87
Sumn Matěj 156
Svatkovský Václav 21
Svoboda Daniel 241
Svoboda Mikuláš 250
Svoboda Jiřík 165
Svobodová Anna 342
Šatolupková Dorota 313
Šic Mikuláš 11
Šimečková Dorota 354
Šimková Anna 340
Širntyngarová Anna 104
Šlechtová Magdalena 364
Šliková Alžběta 96
Šlivská Alžběta Ver. 81
Šlotýřová Anna 349
Šmid Jan 252
Šmid Václav 261
Šmid Šimon 248
Šmidová Lidmila 371
Šmuhař Jobst 59
Šnajdr Jan 273
Šnajdr Matěj 274
z Špremberku 78
z Štampachu Anna 111
z Štampachu Eva 98
z Štampachu Kateřina 105
z Štampachu Saloména 111
z Štampachu Voršila 113
z Štampachu Jan Jindř. 47
z Štampachu Jan Linh. 110
z Štampachu Jar. Wolf 55
z Štampachu Jindřich 54
z Štampachu Václav 44
z Štampachu Zdislav 58
z Staršedlu Frydrych 380
Štendsorfarová Anna M. 106
Štejný Jiří 193
Štěček Pavel 259
Štyber Vavřinec 167
Šulcová Alžběta 294
Štoler Izaiáš st. 282
Švarc Jakub 226
Švenfeld Daniel 222
Švík Matouš 183
z Tamfeldu 63
Taufkirchner Matěj 143
Teumlerová Mariana 365
Tichý Jakub 192
Tintěra Pavel 269
Treitlerová Anna 304
Trompeter Šimon 147

Troubová Benigna 362
Tučinský Matěj 239
Tyschler Jan 234
Týžlová Lidmila 82
z Údrče 18, 49, 102
Údrcká Markéta 102
Údrcký Jan Jindřich 49
Údrcký Vilém 18
Uzar Jan Kristian 138
Vajnerová Kateřina 376
Valovská Mariana 341
Vančurová Apolena 65
Vavrouš Samuel 279
Velíková Lidmila 293
Vesecká Lidmila 295
Veselský Jan 145
Vikovská Kateřina 339
Voděradská Kateřina 6
Voděradský Jan 251
Vodnanský Jan 132
Volavka Jan 188
Vostromířská Kateřina 83
Vostromířská Eva 84
Vranovcová Veronika 314
Vratislavský Daniel 124
Vršovský Tobiáš 186
z Vřesovic 8, 13, 14, 64, 6
z Vřesovic Barbora 8
Vtelenská Lidmila 94
Vysocký Václav 284
Vyšín Jiří 172
Wagner Martin 262
Walter Fabian 247
Weis Georg 396
Wenc Lorenz 288
Wigen Václav 233
Winklerová Anna 321
Winterová Anna Marie 345
Wintová Lidmila 330
Witmanová Dorota 322
Zajíček Daniel 163
Zajíček Havel 249
z Zettelbergu Ondřej 57
Zlatá Dorota 317
Zoubek Jan 178
Zumr Václav 50
Žabková Maruše 369
Žatecká Dorota 357
Žatecká Kateřina 359
Žatecká Zuzana 335
Žatecký Václav 184
ze Žďáru 61, 90, 99
Žďárská Alžběta 99
Žďárská Regina 351
ze Žďáru Mikuláš 61
Želinský Jan 383
Živil Vít 257
ze Žlunice 8, 9, 68, 117

GH-LISTY

Genealogické a heraldické společnosti v Praze.
Vydává ve volných lhůtách pro vnitřní potřebu
svých členů Genealogická a heraldická společnost v Praze,
150 00 Praha 5, Holeškova 7.

Za věcnou správnost příspěvku odpovídají autoři.

Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku.

listopad 1976

Tiskly Východočeské tiskárny, n.p., provoz 07, Pardubice